

आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीति

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
साउन २०७०

गभर्नर डा. युवराज खतिवडाले
२०७० साउन ६ गते
सार्वजनिक जानकारीका लागि जारी गर्नुभएको

आर्थिक वर्ष २०७०/७१
को
मौद्रिक नीति

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं

विषय सूची

विवरण	पृष्ठ
पृष्ठभूमि	१
अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य	२
आन्तरिक आर्थिक स्थिति	२
वित्तीय बजार	४
मौद्रिक स्थिति	६
तरलता व्यवस्थापन	७
आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीति तथा वित्तीय क्षेत्र कार्यक्रम	८
मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा	८
आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्य	९
मौद्रिक नीतिको सञ्चालन उपकरण	९
वित्तीय क्षेत्र सुधार, नियमन तथा सुपरिवेक्षण	११
लघुवित्त तथा वित्तीय पहुँच	१४
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	१६
अनुसूची १ : आर्थिक वर्ष २०६९/७० को मौद्रिक नीतिको लक्ष्य तथा प्रगति विवरण	१८
अनुसूची २ : आर्थिक वर्ष २०६९/७० को वित्तीय क्षेत्र तथा विदेशी विनिमय सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरूको प्रगति विवरण	१९
अनुसूची ३ : मौद्रिक सर्वेक्षणको प्रक्षेपण	३०
तालिका सूची	

आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीति

पृष्ठभूमि

१. नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ ले निर्दिष्ट गरे अनुसार मौद्रिक नीतिले मूल्य तथा वाह्य क्षेत्र स्थिरता हासिल गर्ने, वित्तीय स्थायित्व कायम गर्ने र उच्च तथा दिगो आर्थिक वृद्धिका लागि सघाउ पुऱ्याउने मूलभूत उद्देश्यहरु अवलम्बन गर्दै आएको छ । यसका साथै वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गर्ने कार्यलाई समेत मौद्रिक नीतिले उच्च प्राथमिकता दिदै आएको छ । आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को लागि तर्जुमा गरिएको यो मौद्रिक नीति पनि मूल्य वृद्धिलाई लक्षित सीमाभित्र राख्ने, वाह्य तथा वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम राख्ने, कर्जाको उत्पादनशील क्षेत्रमा उपयोग गर्ने र वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यतर्फ अभिमुख रहेको छ ।
२. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा नेपालको समष्टिगत आर्थिक स्थिति सन्तोषप्रद नै रह्यो । आर्थिक वृद्धिदर र मुद्रास्फीतिदर लक्ष्य अनुसार हासिल नभएपनि मौद्रिक एवम् वित्तीय परिसूचकहरु, भुक्तानी सन्तुलन र राजस्व संकलन उत्साहप्रद रहे । प्रतिकूल मौसमले गर्दा कृषि उत्पादन कमजोर रहेको, आर्थिक वर्षको उत्तरार्द्धमा मात्र पूर्ण बजेट आएकोले पूँजीगत खर्चले गति लिन नसकेको तथा ऊर्जा संकट यथावत रहेको कारण लक्षित आर्थिक वृद्धिदर हासिल हुन सकेन । मौद्रिक विस्तार अपेक्षित स्तरमै रहेतापनि विभिन्न आपूर्तिजन्य एवम् संरचनागत अवरोधका कारण समीक्षा वर्षमा मूल्य वृद्धिदर लक्षित स्तरभन्दा उच्च रह्यो । तथापि, पछिल्ला महिनाहरुमा मूल्य वृद्धि सुधारोन्मुख रहेको छ । समीक्षा वर्षमा वाह्य क्षेत्रको अवस्था सन्तोषजनक रह्यो । आयातको तुलनामा निर्यातको वृद्धिदर न्यून रहेकोले व्यापार घाटा बढ्ने क्रम यथावत रहेपनि विप्रेषण आप्रवाह सन्तोषजनक रूपमा बढेकोले चालु खाता बचतमा रही शोधनान्तर स्थिति सुदृढ रहन सक्यो । यसबाट विदेशी विनिमय सञ्चितिमा उल्लेख्य वृद्धि भएको छ ।
३. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को सरकारी बजेट समयमै आएकोले पूँजीगत खर्च बढ्नुका साथै सरकारी खर्चको उत्पादकत्वमा सुधार हुने अपेक्षा रहेको छ । त्यसैगरी, मनसून समयमै सुरु भएकोले कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुने देखिएको छ । आर्थिक गतिविधिको यो सकारात्मक परिदृश्यमा लक्षित ५.५ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धिलाई सहयोग पुऱ्याउनेतर्फ मौद्रिक नीति पनि अभिमुख हुनु आवश्यक छ । तापनि लगभग दोहोरो अंकमा रहेको मूल्य वृद्धिदरलाई कम गर्न तथा व्यापार घाटामा विस्तार हुन नदिन मौद्रिक व्यवस्थापनमा सावधानी पनि अपनाउनु पर्ने अवस्था रहेको छ ।
४. यो मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्दा मुलुकको वर्तमान आर्थिक स्थितिको विश्लेषण, अघिल्लो मौद्रिक नीतिको समीक्षा, आन्तरिक एवम् वाह्य आर्थिक तथा वित्तीय परिदृश्य र नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को बजेटमा निर्धारित लक्ष्य तथा प्राथमिकताहरुलाई आधार बनाइएको छ । त्यस्तै, नेपाल बैंकर्स संघ, डेभलपमेण्ट बैंकर्स एसोसिएशन, वित्त कम्पनी संघ, लघुवित्त बैंकर्स संघ, उद्योग वाणिज्य संघहरु लगायत अन्य सरोकारवालाहरुबाट प्राप्त सुझावहरुलाई समेत यो मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्दा समेटिएको छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य

५. सन् २००८ देखि अमेरिकाबाट शुरु भएको वित्तीय संकट मत्थर भएको र युरोपको सार्वजनिक ऋण संकटमा पनि केही सुधार आएकोले विश्व आर्थिक परिदृश्य केही सकारात्मक देखिएको छ । अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषले सन् २०१३ को अप्रिलमा जारी गरेको विश्व आर्थिक परिदृश्य (World Economic Outlook) अनुसार विश्वको आर्थिक वृद्धिदर सन् २०१३ मा ३.३ प्रतिशत र सन् २०१४ मा ४.० प्रतिशत रहने देखिएको छ । सन् २०१३ मा अमेरिकी अर्थतन्त्र १.९ प्रतिशतले वृद्धि हुने अनुमान रहेको छ भने युरो क्षेत्रको अर्थतन्त्र ०.३ प्रतिशतले संकुचन हुने अनुमान छ । त्यसैगरी, सन् २०१३ मा उदीयमान तथा विकासशील देशहरूको अर्थतन्त्र ५.३ प्रतिशतले बढ्ने अनुमान छ । भारतीय अर्थतन्त्र सन् २०१२ मा ४.० प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा सन् २०१३ मा ५.७ प्रतिशतले बढ्ने अनुमान छ । चीनको आर्थिक वृद्धिदर सन् २०१२ मा ७.८ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१३ मा ८.० प्रतिशत रहने अनुमान छ ।
६. विश्व अर्थतन्त्रमा माग पक्ष अबै कमजोर रहेको परिप्रेक्ष्यमा विश्वको मुद्रास्फीतिमा कम चाप पर्ने देखिएको छ । अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषका अनुसार सन् २०१२ मा विकसित देशहरूको उपभोक्ता मुद्रास्फीतिदर २.० प्रतिशत रहेको तुलनामा सन् २०१३ मा १.७ प्रतिशत रहने र सन् २०१४ मा सो दर २.० प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ । त्यसैगरी, सन् २०१३ मा उदीयमान तथा विकासशील देशहरूको मुद्रास्फीति दर ५.९ प्रतिशत रहने अनुमान छ भने सन् २०१४ मा उक्त दर ५.६ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ । छिमेकी मुलुक भारतमा सन् २०१२ मा मुद्रास्फीतिदर ९.३ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१३ मा १०.८ प्रतिशत रहने अनुमान छ । चीनको मुद्रास्फीतिदर सन् २०१२ मा २.६ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१३ मा ३.० प्रतिशत रहने आंकलन रहेको छ ।

आन्तरिक आर्थिक स्थिति

७. कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा एक तिहाईभन्दा बढी हिस्सा ओगट्ने कृषि क्षेत्र अबै पनि निर्वाहमुखी अवस्थामै रहेको तथा उद्योग एवम् सेवा क्षेत्र पनि विभिन्न आर्थिक तथा गैर-आर्थिक व्यवधानबाट गुञ्जिरहेकोले मुलुकको आर्थिक वृद्धिले गति लिन सकेको छैन । आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा यथार्थ कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर आधारभूत मूल्यमा ३.६ प्रतिशत र उत्पादकको मूल्यमा ३.७ प्रतिशत रहेको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको प्रारम्भिक अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर क्रमशः ४.५ प्रतिशत र ४.९ प्रतिशत रहेको थियो । समीक्षा वर्षमा कृषि तथा गैर-कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर क्रमशः १.३ प्रतिशत र ५.० प्रतिशत रहेको अनुमान छ, जुन अघिल्लो वर्ष क्रमशः ५.० प्रतिशत र ४.२ प्रतिशत रहेको थियो । समीक्षा वर्षमा गैर-कृषि क्षेत्र अन्तर्गत उद्योग क्षेत्र १.६ प्रतिशतले र सेवा क्षेत्र ६.० प्रतिशतले वृद्धि भएको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष उद्योग क्षेत्र ३.० प्रतिशतले र सेवा क्षेत्र ४.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । पछिल्लो वर्षमा सेवा क्षेत्रको वृद्धिदरमा सुधार आउनुमा व्यापार, पर्यटन, यातायात तथा सञ्चार क्षेत्रको योगदान रहेको छ ।
८. उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कमा आधारित मूल्य वृद्धिदर अघिल्लो वर्ष वार्षिक औसत ८.३ प्रतिशत रहेको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा औसत ९.९ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । विगत ३ महिनादेखि मूल्य वृद्धिदर घट्टै २०७० जेठमा विन्दुगत मूल्य वृद्धिदर ८.२ प्रतिशतमा झरेको छ । यस अवधिमा खाद्य तथा पेय पदार्थ समूहको वार्षिक विन्दुगत मूल्य वृद्धिदर ७.७ प्रतिशत र गैर-खाद्य तथा सेवा समूहको मूल्य वृद्धिदर ८.६ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो

वर्षको सोही अवधिमा यी दुबै समूहको मूल्य सूचकाङ्कको वृद्धिदर ९.९ प्रतिशत रहेको थियो । मौसमी प्रतिकूलताको कारणले खाद्यान्न उत्पादनमा आएको ह्रास, कमजोर आपूर्ति अवस्था, ऊर्जा संकट, परिवर्त्य विदेशी मुद्रासँग नेपाली मुद्राको अवमूल्यन, पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य वृद्धि र भारतीय मुद्रास्फीतिको कारण नेपालको मूल्य स्तरमा थप चाप पर्न गएको हो ।

९. २०७० असार २१ गतेसम्मको नगद प्रवाहमा आधारित तथ्याङ्क अनुसार कुल सरकारी खर्च २.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २८६ अर्ब ३५ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त खर्च १५.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । कुल खर्चमध्ये चालु खर्च रु. २१३ अर्ब १२ करोड, पूँजीगत खर्च रु. ३० अर्ब ७४ करोड र वित्तीय व्यवस्थातर्फको खर्च रु. ४२ अर्ब ४९ करोड रहेको छ । सरकारको साधन परिचालन अघिल्लो वर्ष २८.२ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा अवधिमा ११.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ३०९ अर्ब ९ करोड पुगेको छ । कुल साधनमध्ये राजस्व संकलन २१.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २७३ अर्ब ८ करोड पुगेको छ । स्रोत परिचालनको तुलनामा सरकारको खर्च न्यून रही सरकारी बजेट बचतमा रहेकोले सो मितिसम्म नेपाल राष्ट्र बैंकमा नेपाल सरकारको रु. ३२ अर्ब ७२ करोड नगद मौज्जात कायम रहेको अनुमान छ ।
१०. चालु आर्थिक वर्षको एघार महिनासम्ममा शोधनान्तर स्थिति रु. ५२ अर्ब ६९ करोडले बचतमा रहेको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा रु. ११५ अर्ब ७६ करोडले शोधनान्तर बचतमा रहेको थियो । वस्तु व्यापारमा उल्लेख्य घाटा रहेतापनि सेवा तथा ट्रान्सफरतर्फ बचत रहेको कारण समीक्षा अवधिमा चालु खाता रु. ४१ अर्ब ५६ करोडले बचतमा रहेको छ । चालु खाता अन्तर्गतको खुद सेवा आय रु. ७ अर्ब १५ करोडले बचतमा रहनुका साथै विप्रेषण आप्रवाह २१.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ३८८ अर्ब ४६ करोड पुगेको छ । अमेरिकी डलरमा विप्रेषण आप्रवाह ११.८ प्रतिशतले बढेर ४ अर्ब ४५ करोड पुगेको छ ।
११. समीक्षा अवधिमा भारततर्फको निर्यात २.६ प्रतिशतले र अन्य मुलुकतर्फको निर्यात ७.० प्रतिशतले बढी कुल निर्यात ४.० प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने भारत तथा अन्य मुलुकबाट भएको आयात क्रमशः २३.३ प्रतिशत र १७.३ प्रतिशतले वृद्धि भई कुल आयात २१.२ प्रतिशतले बढेको छ । निर्यातको तुलनामा आयातको वृद्धिदर उच्च रहेको कारण आर्थिक वर्ष २०६९/७० को एघार महिनामा व्यापार घाटा बढेर रु. ४३८ अर्ब ६७ करोड पुगेको छ भने निर्यात-आयात अनुपात अघिल्लो वर्षको एघार महिनामा १६.० प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा अवधिमा १३.७ प्रतिशतमा ओर्लिएको छ ।
१२. २०७० जेठ मसान्तमा विदेशी विनिमय सञ्चिति २०६९ असार मसान्तको रु. ४३९ अर्ब ४६ करोडको तुलनामा १६.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ५११ अर्ब ६९ करोड पुगेको छ । अमेरिकी डलरमा यस्तो सञ्चिति २०६९ असार मसान्तको ४ अर्ब ९६ करोडको तुलनामा ११.३ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७० जेठ मसान्तमा ५ अर्ब ५२ करोड पुगेको छ । चालु आर्थिक वर्षको जेठ महिनासम्मको आयातलाई आधार मान्दा विद्यमान विदेशी विनिमय सञ्चितिले करिब ११ महिनाभन्दा बढीको वस्तु आयात र करिब १० महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न सक्ने अवस्था रहेको छ ।
१३. भारतीय रुपैयाँको अमेरिकी डलरसँगको विनिमयदरमा आएको उतार-चढावको कारण नेपाली मुद्राको पनि अमेरिकी डलरसँगको विनिमयदरमा उतार-चढाव आएको छ । २०६९ साउनको तुलनामा २०६९ चैतसम्म नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग अधिमूल्यन हुँदै गएकोमा २०७०

वैशाखदेखि क्रमशः अवमूल्यन हुँदै गएको छ। आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा अमेरिकी डलरसँग नेपाली रुपैयाँ ६.७ प्रतिशतले अवमूल्यन भएको छ।

वित्तीय बजार

१४. वित्तीय संस्थाहरूको सञ्जाल विस्तारसँगै वित्तीय पहुँच बढ्दै गएको छ। आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा “ख” वर्गका ३ विकास बैंक र “घ” वर्गका ७ लघुवित्त संस्था गरी थप १० नयाँ वित्तीय संस्थाहरू सञ्चालनमा आएका छन् भने एउटा वित्त कम्पनी स्वच्छिदक खारेजीमा गएको छ। यस अनुसार, २०७० असारसम्ममा “क” वर्गका ३१, “ख” वर्गका ८६, “ग” वर्गका ५९ र “घ” वर्गका ३१ गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको जम्मा संख्या २०७ कायम भएको छ। २०६९ असार मसान्तमा यस्ता बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या २१३ रहेको थियो। २०६९ असार मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंकहरूको शाखा संख्या १४२५, विकास बैंकको ६८७, वित्त कम्पनीको २९२ र लघुवित्त संस्थाहरूको शाखा संख्या ५५० रहेकोमा २०७० असार मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंकहरूको शाखा संख्या १४८६, विकास बैंकको ७६४, वित्त कम्पनीको २४२ तथा लघुवित्त संस्थाको शाखा संख्या ६३४ पुगेको छ। यसबाट प्रति बैंक तथा वित्तीय संस्था शाखाबाट औसतमा करिब ८४७५ जनसंख्याले सेवा प्राप्त गरेको देखिन्छ। “क”, “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूमा निक्षेप खाता संख्या करिब १ करोड ११ लाख र ऋणी संख्या करिब ८ लाख ४५ हजार रहेका छन्। लघुवित्त संस्थाहरूमा करिब ११ लाख ६४ हजार निक्षेपकर्ता र ८ लाख ४९ हजार ऋणी संख्या पुगेका छन्। यी लघुवित्त संस्थाहरूले ६५ जिल्लामा सेवा पुऱ्याइरहेका छन्।
१५. सहकारी विभागको तथ्याङ्क अनुसार २०७० वैशाख मसान्तसम्ममा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको संख्या १२,६१४ पुगेको छ। यी संस्थाहरूले कुल रु. ११४ अर्ब ९६ करोड बचत परिचालन गरी रु. ९७ अर्ब ५५ करोड कर्जा लगानी गरेका छन्। बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको कारोबारको अनुगमनलाई प्रभावकारी तुल्याउन नेपाल राष्ट्र बैंकले सहकारी विभागलाई प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउँदै आएको छ। आर्थिक वर्ष २०६९/७० को अन्त्यसम्म काठमाडौँ उपत्यका र अन्य प्रमुख शहरहरूमा संचालित ठूलो कारोबार गर्ने बचत तथा ऋण सहकारीहरू मध्ये १५६ वटा संस्थाहरूको सघन अनुगमनको काम सम्पन्न भएको छ।
१६. साना तथा मझौला निक्षेपकर्ताहरूको बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा रहेको २ लाख रुपैयाँसम्मको निक्षेपको सुरक्षण गराउने व्यवस्था भए अनुसार २०७० जेठ मसान्तसम्ममा विभिन्न १८७ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको जम्मा रु. २ खर्ब ३० अर्ब ९६ करोड बराबरको निक्षेप रकम सुरक्षण भएको छ।
१७. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक-आपसमा गाभिने कार्यले थप गति लिएको छ। आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा पहिलो पटक २ वाणिज्य बैंकहरू गाभिएका छन्। समीक्षा अवधिमा एउटा वाणिज्य बैंकमा दुईवटा विकास बैंकहरू गाभिएका छन् भने १० विकास बैंक र १२ वित्त कम्पनीहरू एक-आपसमा गाभिएर ७ विकास बैंक र २ वित्त कम्पनी बनेका छन्। “बैंक तथा वित्तीय संस्था एक आपसमा गाभिने वा गाभिने सम्बन्धी विनियमावली, २०६८” कार्यान्वयनमा आएपछि ४३ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक आपसमा गाभिएर १८ वटा संस्थाहरू बनेका छन् भने १३ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक आपसमा गाभिएर ५ वटा संस्था बन्न सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त गरेका छन्। यसका

अतिरिक्त पाँच वटा ग्रामीण विकास बैंकहरु एक आपसमा गाभिई एक राष्ट्रिय स्तरको ग्रामीण विकास बैंक बन्नका लागि सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गरिसकिएको छ ।

१८. नेपाल राष्ट्र बैंकको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण कार्यलाई सुदृढ बनाउन सबै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट प्राप्त हुने सूचनाहरुलाई समयमै अद्यावधिक गर्दै गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण प्रणालीलाई थप प्रभावकारी बनाइएको छ । त्यसैगरी, स्थलगत निरीक्षणको सिलसिलामा ठूला ऋणीहरुको धितो तथा परियोजनाको स्थलगत निरीक्षण गरी सम्पत्तिको गुणस्तर परीक्षण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिइएको छ । गत आर्थिक वर्षमा जोखिम व्यवस्थापन, संस्थागत सुशासन, कारोबारको अन्तर-सम्बन्ध एवम् घरजग्गामा प्रवाहित कर्जामा केन्द्रित रही २० वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको Diagnostic Review सम्पन्न भएको छ ।
१९. Basel II को न्यूनतम पूँजी आवश्यकताले पहिचान गरेका जोखिमका अतिरिक्त बैंकिङ्ग व्यवसायमा अन्तर्निहित विद्यमान र भविष्यमा आईपर्ने अन्य जोखिमहरु समेत पहिचान गरी सो अनुरूपको पूँजीकोष कायम गर्न पूँजीकोष पर्याप्तता सम्बन्धी आन्तरिक पूँजी मूल्याङ्कन प्रक्रिया (Internal Capital Adequacy Assessment Process- ICAAP) सम्बन्धी मार्गदर्शन जारी भइसकेको छ । यस अनुसार केही बैंकहरुले ICAAP सम्बन्धी नीति यस बैंकमा पेश गरेका छन् भने पेश नगर्नेहरुको लागि अनुगमन भइरहेको छ ।
२०. वाणिज्य बैंकहरुको कर्जा-निक्षेप (पूँजी कोष सहित) अनुपात तोकिएको सीमाभित्रै रहेको छ । २०७० असारमा वाणिज्य बैंकहरुको कर्जा-निक्षेप अनुपात ७१.७ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो अनुपात ७०.१ प्रतिशत रहेको थियो । २०७० असारमा विकास बैंकहरुको कर्जा-निक्षेप (पूँजी कोष सहित) अनुपात ७२.७ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो अनुपात ६७.० प्रतिशत रहेको थियो । त्यसैगरी, २०७० जेठमा वित्त कम्पनीहरुको कर्जा-निक्षेप (पूँजी कोष सहित) अनुपात ८२.५ प्रतिशत रहेको छ, जुन अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा ७८.९ प्रतिशत रहेको थियो ।
२१. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको तरलता स्थिति सहज भएको कारण अल्पकालीन ब्याजदरहरु न्यून स्तरमै रहेका छन् । २०६९ असार महिनामा १.२ प्रतिशत कायम रहेको ९१-दिने ट्रेजरी बिलको भारत औसत ब्याजदर २०७० असार महिनामा १.२ प्रतिशत रहेको छ । वाणिज्य बैंकहरुको भारत औसत अन्तर-बैंक ब्याजदर अघिल्लो वर्षको असार महिनामा ०.९ प्रतिशत रहेकोमा २०७० असारमा पनि ०.९ प्रतिशत नै रहेको छ । त्यसैगरी, अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको भारत औसत अन्तर-बैंक ब्याजदर २०६९ असारमा ७.० प्रतिशत रहेकोमा २०७० असारमा ५.० प्रतिशतमा भरेको छ ।
२२. कर्जाको ब्याजदरलाई पारदर्शी एवम् प्रतिस्पर्धी बनाई कर्जा र निक्षेपको ब्याजदरमा रहेको अन्तराललाई कम गर्न तथा मौद्रिक नीतिको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले कर्जाको आधार ब्याजदर (Base Rate) को अवधारणा कार्यान्वयन गरिएको छ । २०७० जेठ महिनामा वाणिज्य बैंकहरुको आधार ब्याजदर न्यूनतम ६.७ प्रतिशत र अधिकतम १२.८ प्रतिशत रहेको छ भने औसत आधार ब्याजदर ९.८ प्रतिशत रहेको छ । वाणिज्य बैंकहरुको निक्षेप र कर्जाको भारत औसत ब्याजदर गणना गरी प्रकाशन गर्न थालिएको छ । २०७० जेठमा निक्षेपको भारत औसत ब्याजदर ५.२ प्रतिशत र कर्जाको भारत औसत ब्याजदर १२.३ प्रतिशत रही ब्याजदर अन्तर ७.१ प्रतिशत रहेको छ ।

२३. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा शेयर बजारमा सुधार आएको छ । नेप्से सूचकाङ्क वार्षिक विन्दुगत आधारमा ३३.० प्रतिशतले वृद्धि भई २०७० असार मसान्तमा ५१८.३ विन्दुमा पुगेको छ । धितोपत्रको बजार पूँजीकरण वार्षिक विन्दुगत आधारमा ४२.२ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७० जेठ मसान्तमा रु. ४८९ अर्ब ८६ करोड कायम भएको छ, जुन रकम कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २८.८ प्रतिशत हुन आउँछ । नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लिमिटेडमा सूचीकृत कम्पनीहरूको चुक्ता पूँजी वार्षिक विन्दुगत आधारमा १५.७ प्रतिशतले बढी २०७० जेठ मसान्तमा रु. १२५ अर्ब ९७ करोड पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०६९/७० को एघार महिनासम्ममा रु. ८ अर्ब २ करोडको साधारण शेयर, रु. ३ अर्ब ६६ करोडको बोनस शेयर, रु. २८ करोडको हकप्रद शेयर, रु. ८० करोडको डिबेन्चर र रु. ७५ करोडको म्यूचुअल फण्ड गरी कुल रु. १३ अर्ब ५१ करोडको थप धितोपत्र सूचीकृत भएको छ ।

मौद्रिक स्थिति

२४. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा मौद्रिक विस्तार अघिल्लो वर्षभन्दा कम रह्यो । आर्थिक वर्ष २०६९/७० को एघार महिनासम्ममा विस्तृत मुद्रा प्रदाय १०.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा विस्तृत मुद्रा प्रदाय १७.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७० जेठ मसान्तमा विस्तृत मुद्रा प्रदाय १५.२ प्रतिशतले बढेकोले आर्थिक वर्ष २०६९/७० को अन्त्यसम्ममा सो वृद्धिदर लक्ष्यकै हाराहारीमा रहेको अनुमान छ ।
२५. आर्थिक वर्ष २०६९/७० को एघार महिनासम्म कुल आन्तरिक कर्जा अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको ६.३ प्रतिशत वृद्धिदरको तुलनामा १०.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । आर्थिक वर्षको शुरु अघि नै बैकिङ्ग क्षेत्रमा पर्याप्त तरलता रहेको कारण निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको ११.६ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा १९.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ ।
२६. आर्थिक वर्ष २०६९/७० को एघार महिनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको १८.२ प्रतिशतको तुलनामा ९.८ प्रतिशत (रु. ९९ अर्ब १ करोड) ले बढी २०७० जेठ मसान्तमा रु. १११० अर्ब ८३ करोड पुगेको छ । यस अवधिमा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप ९.२ प्रतिशतले, विकास बैंकहरूको निक्षेप १०.९ प्रतिशतले र वित्त कम्पनीहरूको निक्षेप ४.५ प्रतिशतले बढेको छ । पछिल्ला महिनाहरूमा शोधनान्तर बचत बढ्दै गएको तथा सरकारी खर्चमा वृद्धि भएकोले आर्थिक वर्ष २०६९/७० को अन्त्यसम्ममा निक्षेप वृद्धिदर १६.० प्रतिशत पुगेको अनुमान छ ।
२७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कृषि, ऊर्जा लगायत उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जाको निरन्तर विस्तार हुँदै गएको छ । आर्थिक वर्ष २०६९/७० को ११ महिनासम्ममा कृषि क्षेत्रतर्फको कर्जा ३६.० प्रतिशतले, उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ १८.३ प्रतिशतले, निर्माण क्षेत्रतर्फ १५.४ प्रतिशतले तथा थोक तथा खुद्रा व्यापारतर्फ १९.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । त्यसैगरी, समीक्षा अवधिमा यातायात, संचार तथा सार्वजनिक क्षेत्रतर्फ २०.३ प्रतिशतले कर्जाको विस्तार भएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कुल कर्जा पोर्टफोलियोमा कृषि तथा ऊर्जा क्षेत्रको हिस्सा क्रमशः ४.२ प्रतिशत र १.९ प्रतिशत पुगेको छ ।

तरलता व्यवस्थापन

२८. आर्थिक वर्ष २०६९/७० को शुरुमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा अधिक तरलताको स्थिति रहेकोले अनिवार्य नगद मौज्जातको दर बढाई तरलता प्रशोचन गरिएको थियो । नेपाल सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकमा उल्लेख्य बचत कायम रहेकोले अल्पकालीन रूपमा केही समय तरलताको कमी देखिएतापनि विप्रेषण आप्रवाहको निरन्तर वृद्धि र तरलताको समस्यामा परेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई यस बैंकले खुलाबजार कारोबार र स्थायी तरलता सुविधाको माध्यमबाट तरलता आपूर्ति गरेकोले यस वर्ष बैंकिङ्ग प्रणालीले तरलताको समस्या खासै भोग्नु परेन ।
२९. नेपाल राष्ट्र बैंकले मौद्रिक तरलता व्यवस्थापनको प्रमुख उपायको रूपमा खुलाबजार कारोबारलाई उपयोग गर्दै आएको छ । तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनाको दायरामा विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूलाई पनि समेटिएको छ । त्यसैगरी, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा प्रवाह, निक्षेप, मौज्जात, अन्तर-बैंक व्याजदर र ट्रेजरी विल्सको प्राथमिक बजारको स्थितिलाई समेत दृष्टिगत गरी तरलता व्यवस्थापन गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा खुला बजार कारोबार अर्न्तगत सोभै बिक्री बोलकबोल मार्फत् रु. ८ अर्ब ५० करोड बराबरको तरलता प्रशोचन गरिएको छ ।
३०. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रु. ५४ अर्ब ९८ करोडको स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेका छन् । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा रु. ५ अर्ब ५७ करोडको स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेका थिए । आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा वाणिज्य बैंकहरूले रु. ७२५ अर्ब ७७ करोड तथा विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले रु. १८४ अर्ब ५८ करोड बराबरको अन्तर-बैंक कारोबार गरेका छन् । अघिल्लो वर्ष वाणिज्य बैंकहरूले रु. २१२ अर्ब ७७ करोड तथा विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले रु. १७२ अर्ब ९० करोड बराबरको अन्तर-बैंक कारोबार गरेका थिए ।
३१. नेपाल राष्ट्र बैंकले आवश्यकता अनुसार विदेशी विनिमयको खरिद तथा बिक्री गरी विनिमय दरमा स्थिरता कायम गर्ने तथा तरलता व्यवस्थापनलाई सहज बनाउने कार्य नियमित रूपमा गर्दै आएको छ । सो अनुसार आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा यस बैंकले वाणिज्य बैंकहरूबाट अमेरिकी डलर ३ अर्ब २२ करोड खुद खरिद गरी रु. २८५ अर्ब ३ करोड बराबरको खुद तरलता प्रवाह गरेको छ । अघिल्लो वर्ष वाणिज्य बैंकहरूबाट अमेरिकी डलर ३ अर्ब १९ करोड खुद खरिद गरी रु. २५८ अर्ब २८ करोड खुद तरलता प्रवाह भएको थियो । त्यसैगरी, समीक्षा अवधिमा अमेरिकी डलर ३ अर्ब १२ करोड बिक्री गरी रु. २७४ अर्ब ४४ करोड बराबरको भा.रु. खरिद भएको छ । अघिल्लो वर्ष अमेरिकी डलर २ अर्ब ६६ करोड बिक्री गरी रु. २१३ अर्ब ९५ करोड बराबरको भा.रु. खरिद भएको थियो ।
३२. यस बैंकबाट प्रदान गरिने पुनरकर्जा दरमा कटौती गरिनुका साथै प्रक्रियागत सरलीकरण गरिएकोले पुनरकर्जा सुविधाको उपयोग उल्लेख्य रूपमा बढेको छ । आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा असल कर्जाको धितोमा उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह बढाउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई रु. २ अर्ब ७४ करोड बराबरको पुनरकर्जा सुविधा प्रदान गरिएको थियो । अघिल्लो आर्थिक वर्षमा रु. ८६ करोड ८६ लाख बराबरको पुनरकर्जा सुविधा प्रदान गरिएको थियो ।

आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीति तथा वित्तीय क्षेत्र कार्यक्रम

३३. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको परिदृश्य र अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक स्थितिमा आएको परिवर्तनलाई आधार बनाइएको छ । साथै, नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को बजेटले निर्धारण गरेका उद्देश्य तथा प्राथमिकतासँग तादम्यता कायम गर्दै मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा र मौद्रिक उपकरणहरू छनौट गरिएको छ । वित्तीय क्षेत्रको सुदृढीकरण गर्न वित्तीय क्षेत्र सुधारका कार्यक्रमहरू अगाडि बढाउनुको साथै वित्तीय पहुँच बढाउने, उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाहलाई निर्देशित गर्ने एवम् विदेशी विनिमय कारोबारलाई थप सहजपूर्ण बनाउने गरी नीति तथा कार्यक्रम तय गरिएको छ ।

मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा

३४. उच्च आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न केही खुकुलो मौद्रिक नीति अवलम्बन गर्नुपर्ने भएकोले मूल्य तथा वाह्य क्षेत्र स्थायित्वमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी मौद्रिक नीतिको कार्यदिशालाई केही लचिलो तुल्याइएको छ । साथै, वित्तीय स्थायित्व सुदृढ गर्ने, कर्जा प्रवाहलाई उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ अभिमुख गर्ने र वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गर्नेतर्फ मौद्रिक नीति केन्द्रित रहेको छ ।
३५. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा आर्थिक वृद्धिदर ३.६ प्रतिशतमा सीमित रहनुमा कृषि र उद्योगको कम वृद्धिदर प्रमुख कारक रहेकाले आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा यी क्षेत्रमा थप कर्जा प्रवाह गरी अपेक्षित आर्थिक वृद्धि हासिल गराउनेतर्फ मौद्रिक नीति निर्देशित रहेको छ ।
३६. अपेक्षित आर्थिक वृद्धिको लागि आवश्यक लगानी सुनिश्चित गर्न ब्याजदरलाई उपयुक्त स्तरमा राख्नु आवश्यक हुने भएकोले मौद्रिक उपकरणहरूको प्रभावकारी रूपमा संचालन गरी ब्याजदरमा स्थायित्व कायम गरिने छ ।
३७. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा औसत मुद्रास्फीति दर ८.३ प्रतिशत रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा यस्तो दर ९.९ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । मुद्रास्फीति दर उच्च रहेको, विप्रेषण आप्रवाह समेतको कारणले आन्तरिक माग बलियो नै रहने अवस्था रहेको र नेपाली मुद्रा अवमूल्यन भएको कारण मूल्य वृद्धिलाई लक्षित सीमाभित्र ल्याउन मौद्रिक तथा कर्जा योगाङ्कहरूलाई वाञ्छित दायरामा राख्न मौद्रिक नीति सजग रहेको छ ।
३८. विगत दुई वर्षमा शोधनान्तर बचत उच्च रही विदेशी विनिमय सञ्चिति उल्लेख्य रूपले बढेकोले वाह्य क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्न सहज भएतापनि आयातको उच्च वृद्धिको कारण व्यापार घाटा बढ्दै जाने अवस्था विद्यमान रहेको र विप्रेषण आप्रवाहमा आउने उतार-चढावले वाह्य क्षेत्र असन्तुलनको जोखिम रहेकोले अधिक मौद्रिक विस्तार हुन नदिन मौद्रिक व्यवस्थापनमा सजगता अपनाइने छ ।
३९. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट निजी क्षेत्रतर्फ प्रवाह हुने कर्जाको विस्तारले आर्थिक गतिविधि बढाउन सहयोग पुग्ने भएतापनि यस्तो कर्जा अनुत्पादक क्षेत्र तथा आयातमा जाने प्रवृत्ति बढ्न गएमा मुद्रास्फीतिमा चाप पर्ने, वित्तीय एवम् वाह्य क्षेत्र स्थायित्वमा जोखिम बढ्ने र चालु खाता सन्तुलनमा प्रतिकूल असर पर्ने भएकोले कर्जा विस्तारलाई वाञ्छित सीमाभित्र राखी बढीभन्दा बढी कर्जा अर्थतन्त्रका प्राथमिकता प्राप्त उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ प्रवाहित गर्नेतर्फ मौद्रिक नीतिले जोड दिएको छ ।

४०. वित्तीय क्षेत्रको स्थायित्व कायम राख्ने, वित्तीय सेवाको कुशलता अभिवृद्धि गर्ने, वित्तीय सुशासन कायम राख्ने र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पूँजीको आधार मजबुत बनाउने अभिप्रायले एक आपसमा गाभिने प्रक्रियालाई प्रोत्साहन गरिदै आएको छ । यो प्रकृतिलाई अझ बढी प्रभावकारी रूपमा अघि बढाउँदै वित्तीय सुदृढीकरणतर्फ यथोचित ध्यान दिइएको छ । एक-आपसमा गाभिने प्रक्रियाबाट वित्तीय पहुँच घट्न नदिने र व्यवसायिक जोखिम केन्द्रिकृत हुन नदिनेतर्फ ध्यान दिइएको छ ।
४१. समावेशी वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गर्ने कार्यलाई यस बैंकले उच्च प्राथमिकता दिदै आएकोले नयाँ लघुवित्तीय संस्थाहरू सञ्चालनमा आउनुका साथै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्रामीण क्षेत्रमा शाखा विस्तार गर्नेदेखि शाखा रहित एवम् मोबाइल बैंकिङ्ग सेवा प्रदान गर्न थालेका छन् । तर पनि ग्रामीण क्षेत्रमा र न्यून आय भएका वर्गमा अझै पर्याप्त बैंकिङ्ग सेवा पुग्न नसकेकोले ग्रामीण र दुर्गम क्षेत्रमा वित्तीय सेवाको पहुँच बढाउन जोड दिइएको छ । त्यसैगरी, वित्तीय साक्षरतालाई पनि वित्तीय पहुँचको अभिन्न अंगको रूपमा अघि बढाइएको छ ।

आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्य

४२. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा वार्षिक औसत मुद्रास्फीति दरलाई ८ प्रतिशतमा कायम राख्ने र कम्तिमा ८ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न सक्ने विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम गरी ५.५ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउन आवश्यक कर्जाको व्यवस्था गर्ने लक्ष्य राखी मौद्रिक नीति तर्जुमा गरिएको छ ।
४३. विद्यमान विनिमय प्रणालीलाई यथावत राखी आर्थिक वृद्धि, मूल्य स्थिति र भुक्तानी सन्तुलन क्षेत्रका परिसूचकहरूमा आउने परिवर्तनको आधारमा मौद्रिक व्यवस्थापन गरिने छ । उपरोक्त लक्ष्य हासिल गर्न सहज हुने गरी अन्तरिम लक्ष्यको रूपमा विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदरलाई १६.० प्रतिशतको हाराहारीमा कायम राखिने छ ।
४४. मुद्रास्फीति र आर्थिक वृद्धिदरको लक्षित स्तरबाट सृजना हुने मागलाई हेर्दा आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा कुल आन्तरिक कर्जा १७.१ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण रहेको छ । आन्तरिक कर्जामध्ये नेपाल सरकारलाई जाने कर्जाको विस्तार १२.३ प्रतिशत रहने र निजी क्षेत्रतर्फ जाने कर्जा १८.० प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण गरिएको छ । निजी क्षेत्रतर्फ जाने कर्जालाई बढीभन्दा बढी उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ प्रवाह गर्न उत्प्रेरित गरिने छ । उक्त स्तरको कर्जा प्रवाहले मुद्रास्फीतिमा चाप पर्न नदिई लक्षित आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

मौद्रिक नीतिको संचालन उपकरण

४५. न्यून मौद्रिक विस्तार र सन्तुलित सरकारी बजेट भएको अवस्थामा समेत मूल्य वृद्धि लक्षित सीमाभित्र नरहेको स्थितिले मुद्रास्फीतिमा मौद्रिकभन्दा संरचनात्मक पक्ष प्रभावकारी रहेको पुष्टि गर्दछ । तथापि माग पक्षबाट यसमा थप प्रतिकूल असर नपरोस् भन्नाका लागि मौद्रिक विस्तारलाई वाञ्छित स्तरमा राख्न मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा अवलम्बन र तदनुरूपकै मौद्रिक उपकरणहरूको उपयोग गरिने छ । साथै, मौद्रिक नीतिको संचालन माध्यमका रूपमा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको स्वायित्वलाई प्रभावकारी बनाउने गरी नियमनकारी उपायहरू अवलम्बन गरिने छ ।

४६. मूल्य वृद्धिलाई निश्चित सीमाभित्र राख्नुका साथै आर्थिक वृद्धिलाई टेवा दिनु पनि उत्तिकै आवश्यक रहेकोले नीतिगत दरको रूपमा रहेको बैंकदरलाई ८.० प्रतिशतमै कायम गरिएको छ ।
४७. अर्थतन्त्रमा तरलता प्रवाह बढाउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कायम गर्नुपर्ने अनिवार्य नगद अनुपात 'क' वर्गको लागि ५.० प्रतिशत, 'ख' वर्गको लागि ४.५ प्रतिशत र 'ग' वर्गको लागि ४.० प्रतिशत कायम गरिएको छ ।
४८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको वैधानिक तरलता अनुपात सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थामा केही परिवर्तन गरिएको छ । यो अनुसार "क" वर्गका संस्थाका लागि १२ प्रतिशत, चल्ती तथा कल निक्षेप संकलन गर्ने "ख" र "ग" वर्गका संस्थाको लागि क्रमशः ९ प्रतिशत र ८ प्रतिशत वैधानिक तरलता अनुपात कायम गरिने छ । सर्वसाधारणबाट निक्षेप संकलन गर्ने "घ" वर्गका संस्थाका लागि यस्तो अनुपात ४ प्रतिशतमा यथावत कायम गरिएको छ ।
४९. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा तरलताको स्थिति सहज रहेको अवस्थालाई दृष्टिगत गरी खुलाबजार कारोबार अन्तर्गत रिपो तथा रिभर्स रिपो बोलकबोलको अधिकतम अवधिलाई २८ दिनबाट घटाई २१ दिन कायम गरिने छ ।
५०. अल्पकालीन तरलता व्यवस्थापनको लागि खुलाबजार कारोबारलाई बढी प्रभावकारी बनाउन ट्रेजरी विल्स एवम् विकास ऋणपत्रहरूको बोलकबोलमा Online Bidding System लागू गर्ने, खुलाबजार सञ्चालन विनियमावलीको तर्जुमा एवम् कार्यान्वयन गर्ने र सरकारी ऋणपत्रको दोस्रो बजार कारोबारलाई क्रियाशील बनाउन प्राथमिक व्यवसायकर्ता प्रणाली (Primary Dealership System) लागू गर्न आवश्यक पूर्वाधार तयार गर्ने कार्य गरिने छ ।
५१. बैंकहरूको तरलताको स्थिति, बजारमा कायम रहेको ब्याजदर तथा ऋणपत्रहरूको उपलब्धतालाई ध्यानमा राखी नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा दीर्घकालीन ऋणपत्रहरू समेत जारी गरिने छ ।
५२. कर्जाको ब्याजदर निर्धारण प्रक्रियालाई पारदर्शी एवम् प्रतिस्पर्धी बनाउन वाणिज्य बैंकहरूमा लागू गरिएको आधार ब्याजदरको अवधारणा क्रमशः अन्य वित्तीय संस्थाहरूमा समेत लागू गरिने छ ।
५३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई अल्पकालीन तरलता व्यवस्थापन गर्न उपलब्ध गराइने स्थायी तरलता सुविधा बैंकदरमा उपलब्ध गराउने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
५४. कृषि, जलविद्युत, पशुपंक्षी एवम् मत्स्यपालन व्यवसाय र तोकिएका अन्य उत्पादनशील क्षेत्रको लागि कायम रहेको पुनरकर्जादर ६.० प्रतिशतबाट घटाएर ५ प्रतिशत कायम गरिने छ । यस्तो पुनरकर्जाको हकमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्राहकबाट बढिमा ९ प्रतिशतसम्म ब्याज लिन पाइने छ ।
५५. तोकिएका रुग्ण उद्योग, घरेलु तथा साना उद्योग, निर्यातमूलक व्यवसाय, महिलाद्वारा सञ्चालित व्यवसाय र वैदेशिक रोजगारीका लागि तोकिएका वर्ग एवम् तोकिएका समुदायद्वारा सञ्चालित साना व्यवसायमा प्रदान गरिने विशेष पुनरकर्जादरलाई १.५ प्रतिशतबाट घटाएर १ प्रतिशत कायम गरिने छ । यस्तो सुविधा उपयोग गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बन्धित ग्राहकबाट बढिमा ४.५ प्रतिशतसम्म ब्याज लिन पाइने छ ।

५६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट विपन्न वर्गमा प्रवाहित कर्जा ५ प्रतिशत पुऱ्याउने नीति अनुरुप आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा विपन्न वर्ग कर्जा अनुपात वाणिज्य बैंकहरूले ४.५ प्रतिशत, विकास बैंकहरूले ४.० प्रतिशत र वित्त कम्पनीले ३.५ प्रतिशत पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिने छ । विपन्न वर्गमा जाने कर्जाको सीमा वृद्धि गर्ने, दायरा फराकिलो बनाउने र प्रक्रियागत सरलीकरण गर्ने माध्यमबाट यस्तो कर्जाको माग विस्तार गरिने छ ।
५७. वाणिज्य बैंकहरूले उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रवाह गर्ने कर्जा कुल कर्जाको २० प्रतिशत पुऱ्याउने गरी यस बैंकमा पेश गरेको कार्ययोजना कार्यान्वयन गराउन २०७२ असारसम्ममा यस्तो कर्जा तोकिए बमोजिमको अनुपातमा पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिने छ । यस अन्तर्गत कृषि र उर्जा क्षेत्रमा कम्तिमा १२ प्रतिशत कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने छ । साथै, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले समेत आगामी ३ वर्षभित्र उत्पादनशील क्षेत्रमा कुल कर्जाको एक निश्चित प्रतिशत कर्जा प्रवाह गर्ने कार्ययोजना तयार गरी २०७० पुस मसान्तसम्ममा यस बैंकमा पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
५८. लघुवित्त सेवा प्राप्त गरी व्यवसाय गरेका र त्यसको दायराबाट माथि उक्लेका साना तथा मझौला व्यवसाय र महिला उद्यमीद्वारा प्रवर्द्धित व्यवसायको लागि “क”, “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले वित्तीय सेवा र कर्जा उपलब्ध गराउन सक्ने गरी संस्थागत सम्बन्ध विस्तार र सूचना प्रणाली विकास गरिने छ ।

वित्तीय क्षेत्र सुधार, नियमन तथा सुपरिवेक्षण

५९. वित्तीय स्थायित्व कायम गर्ने, वित्तीय पहुँच बढाउने र वित्तीय क्षेत्रको विकास एवम् विस्तारबाट उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सघाउ पुऱ्याउने उद्देश्यले नेपाल सरकार समेतको समन्वय र अन्य सरोकारवालाहरूको संलग्नतामा वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति तर्जुमा गरिने छ ।
६०. वित्तीय क्षेत्र स्थायित्वलाई ध्यानमा राखी “क”, “ख” र “ग” वर्गका नयाँ वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू खोल्न आवेदन लिने कार्य स्थगित नै राखिएको छ । “घ” वर्गको वित्तीय संस्थाहरूलाई इजाजतपत्र प्रदान गर्दा प्रस्तावित क्षेत्रमा वित्तीय संस्थाको पहुँचको अवस्थालाई ध्यान दिइने छ । वित्तीय सेवाको पहुँच अति न्यून रहेका जिल्लाहरूमा लघुवित्त संस्था खोल्न प्राथमिकता दिइने छ ।
६१. देशका कतिपय दुर्गम जिल्लाहरूमा वित्तीय पहुँच अपर्याप्त रहेको अवस्थालाई दृष्टिगत गरी नयाँ शाखा स्थापनाको लागि शुन्य ब्याजदरमा ऋण उपलब्ध गराउने विद्यमान व्यवस्था कायमै राखिएको छ । साथै, जिल्ला सदरकुमकाम तथा नगर क्षेत्रभन्दा बाहिर शाखा विस्तार गर्न प्रोत्साहित गरिने छ ।
६२. दिगो विकासमा वित्तीय प्रणालीको पनि योगदान हुने भएकोले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई वातावरणीय र संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व वहन गर्ने क्रियाकलापहरू संचालन गर्न अभिप्रेरित गरिने छ ।
६३. विगतमा द्वन्द्वबाट विस्थापित भएका बैंक शाखा पुनरस्थापना गर्न वा त्यस्ता क्षेत्रमा सेवा पुनरस्थापना गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उत्प्रेरित गरिने छ ।

६४. कफी, सुन्तला, चिया जस्ता कृषि व्यवसाय र पशुपालन तथा दुग्धजन्य व्यवसाय लगायतका परियोजनाको लागि निश्चित रकमसम्मको कर्जा परियोजनाको सम्भाव्यताका आधारमा परियोजनाकै धितोमा प्रवाह गर्न पाउने व्यवस्था गरिने छ ।
६५. “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा तथा निक्षेप बीचको औसत ब्याजदर अन्तरलाई निश्चित समयभित्र ५ प्रतिशतभित्र ल्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
६६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले एउटै प्रकृतिको निक्षेप तथा कर्जाको ब्याजदरमा निश्चित प्रतिशत विन्दुभन्दा बढी फरक गर्न नपाउने व्यवस्था गरिनुका साथै कर्जाको अग्रिम भुक्तानी लगायतका सेवा शुल्कको दरमा एकरूपता कायम गर्न सेवा शुल्क, कमिशन, दस्तुर, हर्जाना सम्बन्धी मार्गदर्शनलाई परिमार्जन गरी वित्तीय सेवालाई ग्राहक-मैत्री बनाइने छ ।
६७. बैंकिङ्ग क्षेत्रका ग्राहकहरूको हकहित सुरक्षा गर्न उपभोक्ता सुरक्षा (Consumer Protection) सम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था गरिने छ । उपभोक्ताको गुनासो सुन्ने इकाईलाई प्रभावकारी तुल्याइने छ ।
६८. वित्तीय प्रणालीमा चुनौतिको रूपमा रहँदै आएको बहु-बैंकिङ्ग कारोबार (Multi-banking Transaction) लाई निरुत्साहित गर्न आवश्यक उपाय अवलम्बन गरिने छ ।
६९. निक्षेपकर्ताको सुरक्षण भएको निक्षेप फिर्ता गर्नुपर्ने अवस्था आएमा छिटो-छरितो रूपमा फिर्ताको प्रत्याभूति गराउन आवश्यक कानूनी तथा नियमनकारी व्यवस्था गरिने छ । साथै, निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगमको पूँजी सुदृढीकरण, निक्षेप सुरक्षणको सीमा तथा निक्षेप सुरक्षणमा लाग्ने शुल्क सम्बन्धी व्यवस्थामा पुनरावलोकन गर्न सम्बन्धित निकायसँग आवश्यक समन्वय गरिने छ ।
७०. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक आपसमा गाभिने कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न सो सम्बन्धी प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्दै लगिने छ । त्यसैगरी, एक बैंक वा वित्तीय संस्थाले अर्को बैंक वा वित्तीय संस्था प्राप्त गर्ने (Acquisition) सम्बन्धी कार्यविधि बनाई लागू गरिने छ ।
७१. वित्तीय स्थायित्व कायम राख्न बासेल-३ का प्रावधानहरूलाई आवश्यकता र औचित्यका आधारमा क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लगिने छ ।
७२. राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको स्वीकृत पूँजी योजना अनुरूप पूँजीकरण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिने छ । नेपाल बैंक लि. को स्वीकृत पूँजी योजना कार्यान्वयन गरी बैंकका शेयरधनीलाई नै बैंकको व्यवस्थापन हस्तान्तरण गरिने छ ।
७३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पूँजी सुदृढ बनाउन “क”, “ख” र “ग” वर्गका संस्थाहरूको लागि तोकिएको न्यूनतम चुक्ता पूँजी २०७१ असार मसान्तभित्रमा अनिवार्य रूपमा पूरा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने छ । वित्तीय प्रणालीको सुदृढीकरणका लागि सबै प्रकारका वित्तीय संस्थाहरूको पूँजीको आधार वृद्धि गर्दै लगिने छ । यसका लागि चुक्ता पूँजीका अतिरिक्त अन्य उपकरण/उपायहरू समेत अवलम्बन गरिने छ ।
७४. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संचालन जोखिम कम गर्न आन्तरिक नियन्त्रण लगायतको सुशासन प्रणालीलाई सुदृढ बनाउन आवश्यक व्यवस्था गरिने छ ।
७५. बैंकिङ्ग क्षेत्रमा व्यापक रूपमा बढ्दै गएको सूचना प्रविधिको प्रयोग तथा विद्युतीय माध्यमबाट हुने कारोबारमा उत्पन्न हुन सक्ने जोखिम कम गर्न IT Guideline र System Audit को

- कार्यान्वयन पक्ष अनुगमन गरिने छ । साथै, सूचना प्रविधिबाट उत्पन्न हुन सक्ने जोखिम व्यवस्थापनका लागि अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलनहरू अवलम्बन गर्न प्रोत्साहित गरिने छ ।
७६. भुक्तानी, फछ्यौट र क्लियरिङ्ग सम्बन्धमा अवलम्बन गरिएको आधुनिक प्रविधिलाई समेत समेट्ने गरी उक्त कार्यहरू सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थाहरूलाई एकीकृत गर्दै लगिने छ ।
७७. वैदेशिक लगानी समेतको सहभागिता र पर्याप्त पूँजीको आधार सहित पूर्वाधार क्षेत्रमा लगानी प्रवर्द्धन गर्ने प्रयोजनकालागि संयुक्त लगानीमा नयाँ पूर्वाधार विकास बैंक स्थापना गर्न प्रोत्साहन गरिने छ ।
७८. ज्येष्ठ नागरिक तथा शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सरल तरिकाबाट बैंकिङ्ग सुविधा उपलब्ध गराउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई अभिप्रेरित गरिने छ ।
७९. नेपाली बैंकहरूले विदेशमा र विदेशी बैंकहरूले नेपालमा शाखा खोल्न सक्ने नीति रहेकोले Home/Host Supervision को लागि Cross Border Supervision सम्बन्धी मार्गदर्शन तयार गरिने छ ।
८०. वासलका मूल सिद्धान्तहरू (Basel Core Principles) को कार्यान्वयन अवस्थाको मूल्याङ्कन र तत्सम्बन्धमा भावी दिनमा अपनाउनु पर्ने रणनीति तयार गर्न सघाउ पुर्याउने उद्देश्यले वासल मूल सिद्धान्तहरूको कार्यान्वयन अवस्थाको स्व:मूल्याङ्कन (Basel Core Principle Self-Assessment) को आधारमा कार्ययोजना तयार गरिने छ ।
८१. समस्याग्रस्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको समस्याको प्रकृति अनुसार चरणबद्ध रूपमा व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले तयार गरिएको Problem Bank Resolution Framework कार्यान्वयन गर्दै लगिने छ ।
८२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सूचनाहरूलाई समयमै अद्यावधिक गर्दै गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण प्रणालीलाई थप सुदृढ बनाइने छ । साथै, स्थलगत निरीक्षणको सिलसिलामा ठूला ऋणीहरूको धितो तथा परियोजनाको स्थलगत निरीक्षण गरी सम्पत्तिको गुणस्तर परीक्षण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी तुल्याइने छ ।
८३. तोकिएको अनुपातमा तरलता कायम नगर्ने वाणिज्य बैंकलाई तरलता समेतमा आधारित शीघ्र सुधारात्मक कारवाही अघि बढाउने व्यवस्था गरिने छ ।
८४. आसन्न जोखिमको पहिचान र व्यवस्थापन गर्न राष्ट्रिय स्तरका वित्त कम्पनीहरूलाई समेत दवाव परीक्षण (Stress Testing) गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनुका साथै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको दवाव परीक्षणबाट प्राप्त नतिजालाई जोखिम न्यूनीकरण गर्न उपयोग गरिने छ ।
८५. कर्जाको वर्गीकरण र कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरी Dynamic Provisioning को अवधारणा क्रमशः लागू गरिने छ ।
८६. कर्जालाई सुरक्षित गर्न विद्यमान चल-अचल सम्पत्तिको अतिरिक्त कर्जा तिर्न सक्ने आम्दानी एवम् नगद प्रवाहलाई समेत मुख्य आधारको रूपमा लिनुपर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
८७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेपको संरचनामा संस्थागत निक्षेपको अंश अधिक रहँदा यस्तो निक्षेप फिर्ताबाट आउन सक्ने जोखिमलाई व्यवस्थापन गर्न वाणिज्य बैंकहरूको कुल

निक्षेपमा संस्थागत निक्षेपको अंश निश्चित अवधिसम्ममा ६० प्रतिशतभन्दा तल कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने छ ।

८८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्रामीण क्षेत्रमा परिचालन गरेको निक्षेपको निश्चित अंश ग्रामीण क्षेत्रमै लगानी गर्नुपर्ने व्यवस्था गरी क्रमशः लागू गरिने छ ।
८९. वार्षिक रु. ५० करोडभन्दा बढीको कारोबार गर्ने बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको अनुगमनमा सहकारी विभागलाई यस बैंकबाट विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराइने छ ।
९०. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले धितो लिई ऋण प्रवाह गरेको तथा ग्राहकले समेत किस्ताबन्दीमा रकम जम्मा गरेको घर/अपार्टमेण्टको स्वामित्व फरफारक गर्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकारका सम्बद्ध निकायहरूसँग समेत समन्वय गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ ।
९१. बैंकर र व्यवसायी बीच क्रमिक रूपमा निश्चित भिन्नता कायम गर्दै बैंकिङ्ग व्यवसाय थप स्वच्छ एवम् सुशासनयुक्त बनाउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संचालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत वा उच्च व्यवस्थापनमा रहेका व्यक्तिले अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट आफ्नो स्वामित्व भएको कम्पनीमा कर्जा लिई व्यवसाय गर्दा स्वार्थ बाभून् सक्ने अवस्थालाई मनन गरी यस सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरिने छ ।
९२. यस बैंकबाट पुनरकर्जा उपलब्ध गराइएका क्षेत्रहरूमा कर्जा प्रवाह बढाउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रेरित गरिने छ । सो सम्बन्धी सेवा नपाएका ग्राहकहरूले यस बैंकमा गुनासो राख्न सक्ने व्यवस्था गरिने छ ।
९३. वित्तीय पहुँच बढाउने कार्यमा सघाउ पुऱ्याउन समेतका लागि नोट कोषको सुविधा विस्तार गर्दै विकास बैंकहरूले समेत सहजै नोटकोष प्रयोग गर्न पाउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
९४. वित्तीय स्थायित्व प्रवर्द्धन गर्ने कार्यलाई सहयोग पुऱ्याउन नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, विनिमय अधिकार पत्र ऐन, बैंकिङ्ग कसुर सम्बन्धी ऐन र विदेशी विनिमय नियमित गर्ने ऐनको संशोधन मस्यौदा नेपाल सरकार समक्ष पेश गरिने छ । समग्र वित्तीय प्रणालीलाई प्रभाव पार्ने अन्य ऐनको तर्जुमा तथा संशोधन गर्ने कार्यमा नेपाल सरकारका सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय गरिने छ । बैंकिङ्ग प्रणालीसँग सम्बन्धित कानूनी व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गरिने छ ।
९५. सम्पत्ति शूद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ तथा यस बैंकबाट जारी गरिएका निर्देशनहरू बमोजिम बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले पूरा गर्नुपर्ने जिम्मेवारीको परिपालना सम्बन्धमा विस्तृत निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइने छ ।
९६. नेपाल सरकारको घोषित नीति अनुरूप बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका शाखा रहित बैंकिङ्ग प्रणालीका माध्यमबाट समेत निवृत्तिभरण र सामाजिक सुरक्षा भत्ता उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिने छ । नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्रदान गरिदै आएको निवृत्तिभरण सेवा क्रमशः सरकारी कारोबार गर्ने बैंकहरूबाट वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

लघुवित्त तथा वित्तीय पहुँच

९७. लघुवित्तीय सेवाको पहुँच कम रहेका जिल्लाहरूमा “घ” वर्गका लघुवित्त संस्थाहरूले नयाँ शाखा खोल्दा यस बैंकबाट रु. २० लाखसम्म निश्चित अवधिको लागि शून्य व्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिने छ । साथै, यस्ता जिल्लाहरूमा “घ” वर्गका लघुवित्त

- संस्थाहरूले शाखा विस्तार गर्दा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट पूर्वस्वीकृति लिनु नपर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
९८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट विगत दुई वर्षदेखि विपन्न वर्ग कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका समूह सदस्यलाई सामूहिक जमानीमा प्रदान गरिने कर्जाको सीमा रु. १ लाखबाट बढाई रु. १ लाख ५० हजार र धितो लिई प्रदान गरिने लघुउद्यम कर्जाको सीमा रु. ३ लाखबाट वृद्धिगरी रु. ४ लाख कायम गरिने छ ।
 ९९. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट महिलाहरूद्वारा प्रवर्द्धित लघुउद्यमको लागि सम्बन्धित परियोजना धितोमा प्रवाह हुने रु. ५ लाखसम्मको परियोजना कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्ने र यस्तो कर्जा सुरक्षण गराउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
 १००. साना तथा मझौला व्यवसायहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाहित रु. १० लाख सम्मको परियोजना कर्जाको लागि यस बैंकबाट ५ प्रतिशतमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिने छ । यस्तो पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्राहकबाट १० प्रतिशतसम्म ब्याज लिन पाउने व्यवस्था गरिने छ ।
 १०१. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट विपन्न वर्ग कर्जा सापटी प्राप्त गरी निश्चित अवधिभित्र कर्जा प्रवाह नगर्ने “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूलाई समेत लगानी नगरेको रकममा बैंकदरका हिसावले हर्जाना लगाइने छ ।
 १०२. यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले रु. ५० हजारभन्दा बढीको लघुकर्जा कारोबार गर्दा एक आपसमा अनिवार्य रूपमा कर्जा सूचना आदान-प्रदान गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
 १०३. यस बैंकबाट वित्तीय मध्यस्थताको कारोबार गर्न अनुमति प्राप्त गरेका गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी २०७२ असार मसान्तसम्ममा “घ” वर्गको लघुवित्त संस्थामा परिणत भइसक्नु पर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
 १०४. ग्रामीण क्षेत्रमा वित्तीय सेवाको पहुँच विस्तार गर्न नयाँ ग्रामीण स्वावलम्बन कोष संचालन निर्देशिका लागू भइसकेको छ । नेपाल सरकारबाट ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको पूँजी वृद्धि गरिएको सन्दर्भमा यसको सेवाको पहुँच र कार्यक्षेत्र विस्तार गरिने छ ।
 १०५. ग्रामीण स्वावलम्बन कोष र नेपाल सरकारद्वारा संचालित लघुउद्यम विकास कार्यक्रम (Micro Enterprise Development Program–MEDEP) बीच समन्वय र सहकार्य गरी उत्पादनमूलक लघुउद्यम/व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्ने गरी कोषबाट कर्जा प्रवाह हुने व्यवस्था मिलाइने छ । त्यसैगरी, शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई स्वरोजगारमूलक व्यवसाय संचालन गर्न ग्रामीण स्वावलम्बन कोषबाट कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
 १०६. वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूलाई श्रव्य, दृश्य तथा छापा माध्यमहरूबाट प्रशारण गरिनुका साथै “विद्यार्थीसँग नेपाल राष्ट्र बैंक” लगायतका कार्यक्रमहरू संचालन गरिने छ ।
 १०७. विपन्न वर्गमा वित्तीय पहुँच बढाई गरिवी निवारणमा सघाउ पुर्याउने उद्देश्यले स्थापना गरिएका ग्रामीण विकास बैंकहरूको एकिकरण एवम् पुनरसंरचना कार्य सम्पन्न गरिने छ ।

१०८. वित्तीय सेवा पहुँचको जानकारी लिई ग्रामीण वित्त सम्बन्धी रणनीति बनाउन सघाउ पुऱ्याउनका लागि शुरु गरिएको ग्रामीण कर्जा सर्वेक्षणको कार्य आर्थिक वर्ष २०७०/७१ भित्र सम्पन्न गरिने छ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

१०९. परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने वस्तुहरुको सूचीमा औचित्यको आधारमा वस्तुहरु थप गर्दै जाने कार्यलाई निरन्तरता दिइने छ ।
११०. नेपालमा दर्ता भएका औद्योगिक तथा व्यापारिक संस्था वा कम्पनीहरुले अमेरिकी डलर १० हजारसम्मको आवश्यक सेवाहरु प्रतितपत्र मार्फत परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा खरिद गर्न सक्ने व्यवस्था गरिने छ ।
१११. सार्वजनिक खरिद ऐन लागू हुने संघ/संस्था/प्रतिष्ठान आदिले Global Tender मार्फत् खरिद गर्ने वस्तु वा सेवाहरुका सन्दर्भमा भारतबाट परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी आयात गर्ने वस्तुहरुको हकमा भाडा तथा बीमा वापतको रकम पनि परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा भुक्तानी गर्न पाउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
११२. विप्रेषण कारोबार गर्न तोकिएका कम्पनीहरुले विप्रेषण वापत संकलन गरेको रकम विप्रेषण पठाउनेको परिवारले सहज भुक्तानी पाउने प्रयोजनको लागि सम्बन्धित व्यक्तिले प्राप्त गर्ने रकम बराबरको Prepaid Remittance Card जारी गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
११३. वैदेशिक रोजगारमा कामदार पठाउने म्यानपावर कम्पनीहरुलाई आफूले वैदेशिक रोजगारीमा पठाएको कामदारको संख्याको आधारमा आवश्यक खर्चको लागि निश्चित रकम बराबरको विदेशी मुद्रा आफ्नो विदेशी मुद्रा खाताबाट खर्च गरी वा सो नभए सटही सुविधा प्रदान गरी उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
११४. अन्तर्राष्ट्रिय संघ-संस्थाहरुमा काम गरी विदेशी मुद्रा आर्जन गर्ने नेपालीहरुले आफ्नो अमेरिकी डलर खातामा रहेको रकम तोकिए बमोजिम खर्च गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने छ । साथै, विदेशी मुद्रामा आय-आर्जन गर्ने स्वदेशी तथा विदेशी व्यक्ति, फर्म कम्पनीहरु एवम् नेपाली नागरिकहरुले आफ्नो विदेशी मुद्रा खाताबाट वार्षिक अमेरिकी डलर १०,००० वा सो बराबरको परिवर्त्य विदेशी मुद्रा सटही गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
११५. वैदेशिक रोजगारीका लागि खुला गरिएका थप मुलुकका मुद्राको सटही सुविधा प्रदान गर्न त्यस्ता मुलुकको मुद्रा खरिद गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । साथै, विप्रेषक संस्था र मनिचेञ्जरहरुले आफूले सटही गरेको विदेशी मुद्रा नेपाल राष्ट्र बैंकमा पनि सटही गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
११६. नेपालीहरु रोजगारीमा रहेका तर विप्रेषण कम्पनीहरुको पहुँच नपुगेका देशहरुमा हाल संचालनमा रहेका विप्रेषण कम्पनीहरुलाई कार्य क्षेत्र विस्तार गर्न प्रोत्साहित गरिने छ । नयाँ कम्पनी खोल्दा पहुँच नभएका देशमा मात्र खोल्न पाउने नीतिगत व्यवस्था गरी औपचारिक माध्यमबाट विप्रेषण भित्र्याउन पहल गरिने छ ।
११७. विदेशी विनिमय सम्बन्धी कारोबार गर्न इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाहरुको कारोबार पद्धति, प्रणाली र जोखिम व्यवस्थापनलाई लक्षित गरी निरीक्षणको दायरालाई फराकिलो र सघन बनाउँदै लगिने छ ।

११८. निजी क्षेत्रमार्फत् संचालन हुने विद्युत परियोजनाका अतिरिक्त सडक मार्ग, केवल कार लगायतका पूर्वाधार परियोजनाका लागि पनि मेशिनरी तथा औजार आयात गर्न आवश्यक पर्ने विदेशी मुद्राको लागि वाणिज्य बैंकहरुबाट विदेशी मुद्रामै कर्जा लिन पाउने व्यवस्था मिलाइने छ ।

अन्त्यमा

११९. शोधनान्तर बचत र विदेशी मुद्रा सञ्चित सुविधाजनक अवस्थामा रहेतापनि आर्थिक वृद्धिदर न्यून र मूल्यमा चाप परिरहेको पृष्ठभूमिमा तर्जुमा गरिएको आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को यो मौद्रिक नीतिले मुद्रास्फीतिलाई लक्षित स्तरमा राख्दै उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा बढाई आर्थिक वृद्धिमा सघाउ पुऱ्याउने कार्यदिशा अवलम्बन गरेको छ । पछिल्ला वर्षहरुमा भएको मूल्य वृद्धिमा आपूर्तिजन्य, संरचनागत र अन्य कारकहरु प्रवल रहेकोले मूल्य वृद्धिलाई वाञ्छित सीमाभित्र ल्याउन उपरोक्त अवरोधहरुलाई सम्बोधन गर्नु त्यत्तिकै जरुरी छ । यस पृष्ठभूमिमा माग पक्षलाई मुद्राप्रदायबाट र आपूर्ति पक्षलाई कर्जाको उपयोगिताबाट सम्बोधन गर्दै आर्थिक वृद्धि र मूल्य स्थिरता दुवै हासिल गर्न सकिन्छ भन्ने यस बैंकको विश्वास छ ।

१२०. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को लागि तर्जुमा गरिएको यो मौद्रिक नीति आर्थिक तथा वित्तीय स्थायित्व कायम गर्न वित्तीय संस्थाहरुमा संस्थागत सुशासन अभिवृद्धि गर्ने र वित्तीय प्रणालीको जोखिम न्यूनीकरण गर्नेतर्फ अभिमुख रहेको छ । यसका साथै, सर्वसाधारणमा वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गर्ने, वित्तीय सेवालाई ग्राहक-मैत्री बनाउने र विदेशी विनिमय कारोबारलाई थप सरलीकरण गर्ने विषयलाई पनि यस नीतिले प्राथमिकता दिएको छ ।

१२१. यो मौद्रिक नीति तर्जुमाको सिलसिलामा सहयोग पुऱ्याउने नेपाल सरकार तथा सरकारका विभिन्न निकायहरु, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु, विभिन्न व्यावसायिक संघ-संस्थाहरु, विद्वत् वर्ग, सञ्चार माध्यम लगायत सबै सरोकारवालाहरुलाई नेपाल राष्ट्र बैंक धन्यवाद दिन चाहन्छ । यो मौद्रिक नीतिमा व्यवस्था गरिएका नीति तथा कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनमा सदाभै सबैको सहयोग प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

अनुसूची १
आर्थिक वर्ष २०६९/७० को मौद्रिक नीतिको लक्ष्य तथा प्रगति विवरण

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
१	७८	आर्थिक वृद्धिदर ५.५ प्रतिशत हासिल गर्ने ।	आर्थिक वृद्धिदर ३.६ प्रतिशत रहेको प्रारम्भिक अनुमान रहेको ।
२	७८	मुद्रास्फीतिलाई ७.५ प्रतिशतमा सीमित गर्ने ।	वार्षिक औसत मुद्रास्फीति ९.९ प्रतिशत रहेको अनुमान रहेको ।
३	७८	कम्तिमा ८ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त हुने गरी विदेशी मुद्रा सञ्चिति कायम गर्ने ।	विदेशी विनिमय सञ्चितिले ११.६ महिनाको वस्तु आयात र ९.९ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न सक्ने अनुमान रहेको ।
४	७८	विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर १५.० प्रतिशत कायम गर्ने ।	विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर १६.० प्रतिशत कायम हुने अनुमान रहेको ।
५	८२	कुल आन्तरिक कर्जा १६.० प्रतिशतले, निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जा १६.० प्रतिशतले र सरकारतर्फ प्रवाह हुने कर्जा १५.८ प्रतिशतले वृद्धि हुने ।	कुल आन्तरिक कर्जा १७.१ प्रतिशतले, निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जा १९.४ प्रतिशतले र सरकारतर्फ प्रवाह हुने कर्जा ५.८ प्रतिशतले बढ्ने अनुमान रहेको ।
६	८३	निक्षेप परिचालन १५.१ प्रतिशतले वृद्धि हुने ।	निक्षेप परिचालन १६.० प्रतिशतले वृद्धि हुने अनुमान रहेको ।

अनुसूची २

आर्थिक वर्ष २०६९/७० को वित्तीय क्षेत्र तथा विदेशी विनिमय सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरूको प्रगति विवरण

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
१	७८	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अधिक तरलताका साथै निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जालाई मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयन लक्ष्यको रूपमा अङ्गीकार गर्ने ।	कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
२	७८	मौद्रिक नीतिको अन्तरिम लक्ष्य र कार्यान्वयन लक्ष्यमा पुनरावलोकन गर्ने ।	अध्ययन कार्य भइरहेको ।
३	८०	पाँचौँ पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण अन्तर्गत स्थलगत सर्वेक्षण कार्य सम्पन्न गर्ने ।	सर्वेक्षणको लागि Sample Design, बजार केन्द्रहरूमा सर्वेक्षकहरू छनौट, लगत संकलन कार्य सम्पन्न भएको । २०७० असोजदेखि फिल्डस्तरको कार्य संचालन गरिने ।
४	८५	खुला बजार कारोबारलाई मौद्रिक नीति कार्यान्वयनको प्रमुख उपकरणको रूपमा उपयोग गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने ।	यस कार्यलाई निरन्तरता दिइएको । आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा बिक्री बोलकबोल मार्फत कुल रु. ८ अर्ब ५० करोड तरलता प्रशोचन गरिएको ।
५	८६	बैंकदरलाई पुनरपरिभाषित गरी सो दर ८.० प्रतिशत कायम गर्ने र अन्तिम ऋणदाता सुविधा र स्थायी तरलता सुविधा जस्ता प्रयोजनको लागि बैंकदर लागू गर्ने ।	निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । समीक्षा वर्षमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रु. ५४ अर्ब ९८ करोडको स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेको ।
६	८७	असल कर्जाको धितोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उपलब्ध गराइने, पुनरकर्जाको दर ६.० प्रतिशत कायम गरिने र यस्तो पुनरकर्जाको हकमा ग्राहकबाट ९.० प्रतिशतभन्दा बढी ब्याज असुल गर्न नपाउने व्यवस्था गर्ने ।	असल कर्जाको धितोमा उपलब्ध गराइने पुनरकर्जाको दर ६.० प्रतिशत कायम गरिएको । यस व्यवस्था अन्तर्गत ७ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट रु. २ अर्ब ७४ करोड पुनरकर्जा उपयोग भएको ।
७	९०	विदेशी मुद्रामा निर्यात पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्थालाई सरलीकरण गर्ने ।	परिवर्त्य विदेशी मुद्रा आर्जन गर्ने निर्यात व्यवसायीहरूलाई वाणिज्य बैंकहरूबाट Pre-shipment तथा Post-shipment कर्जा प्रदान भएको दिनमा नै सम्बन्धित वाणिज्य बैंकलाई पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको । यस अन्तर्गत समीक्षा वर्षमा २६ लाख अमेरिकी डलर पुनरकर्जा प्रदान गरिएको ।
८	९१	चालू आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले विपन्न वर्ग कर्जा अनुपात क्रमशः ४.० प्रतिशत, ३.५ प्रतिशत र ३.० प्रतिशत पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था गर्ने ।	निर्देशन जारी गरीएको । २०७० चैत्र मसान्तको विवरण अनुसार वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीले आफ्नो कुल कर्जा लगानीको क्रमशः ४.६ प्रतिशत ४.२ प्रतिशत र ३.१ प्रतिशत विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह भएको ।
९	९२	अनिवार्य नगद मौज्जातलाई “क” वर्गको लागि ६.० प्रतिशत, “ख” वर्गको लागि ५.५ प्रतिशत र “ग” वर्गको लागि ५.० प्रतिशत कायम गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कायम गर्नुपर्ने अनिवार्य नगद मौज्जात ५ प्रतिशत रहेको मा “क” वर्गको लागि ६.० प्रतिशत, “ख” वर्गको लागि ५.५ प्रतिशत र “ग” वर्गको लागि ५.० प्रतिशत कायम गरिएको ।
१०	९४	तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनामा वाणिज्य बैंकहरूको अतिरिक्त विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूलाई समेत समावेश गरी तरलताको अनुगमन तथा प्रक्षेपण	कार्यान्वयनमा ल्याइसकिएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
		गर्ने ।	
११	९५	रिपो र रिभर्स रिपो बोलकबोलको अधिकतम अवधिलाई २८ दिन कायम गर्ने ।	रिपो र रिभर्स रिपो बोलकबोलको अधिकतम अवधि ४५ दिनबाट घटाई २८ दिन कायम गरिएको ।
१२	९६	वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूबीचको अन्तर-बैंक कारोबारको अवधि बढीमा ७ दिन मात्र कायम गर्ने ।	निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
१३	९७	ट्रेजरी बिल्स र विकास ऋणपत्रहरूको बोलकबोल Online Bidding System मार्फत गर्न शुरुवात गर्ने ।	Online Bidding System लागू गर्न Software खरिदका लागि बोलकबोल आव्हान भई मूल्याङ्कन प्रक्रियामा रहेको ।
१४	९८	वित्तीय क्षेत्र सुधारका कार्यक्रमहरूको उपलब्धिहरूलाई सुदृढ गदै थप सुधारका कार्यक्रमहरू अघि बढाउने ।	
		बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पूँजी सुदृढ गर्ने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पूँजी सुदृढ गर्नका लागि वाणिज्य बैंकहरूका साथै अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू गाभ्ने/गाभिने क्रममा रहेका । साथै, क्रस होल्डिङ्ग, Promotor share, Multiple ownership सम्बन्धमा अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको ।
		बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सेवा विस्तार गरी वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।	शाखा खोल्ने र मोवाईल बैंकिङ्ग सम्बन्धी व्यवस्थाहरूमा पुनरावलोकन गरिएको । २०६९ असारमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको शाखा संख्या २९५४ रहेकोमा २०७० असार सम्ममा ३१२६ पुगनुका साथै Branchless Banking को सेवा विस्तार हुने क्रममा रहेको र हालसम्म ११ बैंकहरूको १९४ केन्द्रहरू (Spot) बाट उक्त सेवा प्रदान भइरहेको ।
		जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण पद्धति लागू गर्ने ।	जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण सम्बन्धी मार्गदर्शन तयार भएको ।
		सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय कारोबारहरूको नियमन तथा सुपरिवेक्षणको लागि प्रभावकारी व्यवस्था गर्ने ।	सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय कारोबारहरूको नियमन तथा सुपरिवेक्षणको मार्गदर्शन (IT Guideline) लागू भइसकेको ।
		वित्तीय क्षेत्र स्थायित्वको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका अतिरिक्त वित्तीय क्षेत्रका अन्य नियामक निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गर्ने ।	समन्वय समिति गठन गरी आवश्यक कार्य अघि बढाइएको ।
		बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संस्थागत सुशासन अभिवृद्धि गर्ने ।	सुशासन र आन्तरिक नियन्त्रण सम्बन्धी विषयमा क्षेत्रगत रूपमा अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरू संचालन गरिएको ।
		बैंकर र उद्यमी/व्यवसायीबीच भिन्नता कायम गर्ने ।	बैंकरहरूलाई शिक्षा, हायर पर्चेज तथा घरायसी प्रयोजनको कर्जा बाहेक अन्य कर्जा लिन नपाउने व्यवस्था गरिएको तथा अन्य व्यवस्थाका लागि अध्ययन कार्य भइरहेको ।
		वित्तीय क्षेत्रसँग सम्बन्धित ऐन नियमहरू र इजाजत प्रणालीलाई समय सापेक्ष बनाउने ।	ने.रा.बैंक ऐन, २०५८ को दोस्रो संशोधन मस्यौदा तयार गरी नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयमा पठाइएको । विनिमेय अधिकार पत्र ऐन, २०३४ र बैंकिङ्ग कसूर सम्बन्धी ऐन, २०६४ परिमार्जन मस्यौदा तयार भएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
		वित्तीय कारोबारलाई पारदर्शी तुल्याउन Financial Intelligence सुदृढ गर्ने ।	वित्तीय जानकारी ईकाइलाई छुट्टै ईकाइको रूपमा स्थापना गरिएको । सूचना पद्धतिको Automation गर्ने कार्यका लागि Software खरिद प्रकृत्यामा रहेको । साथै, अन्य नीतिगत व्यवस्थाहरू सुदृढ गर्ने कार्य अगाडि बढाइएको ।
		वित्तीय अनुशासन बलियो पार्ने ।	नीतिगत व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइएको ।
१५	९९	अर्थतन्त्रमा पर्याप्त तरलता रहेको सन्दर्भमा यसलाई उत्पादनशीलरूपमा उपयोग हुने अवसर सृजना गर्ने ।	
		(क) कर्जा निक्षेप अनुपात लगायत समष्टिगत विवेकशील नियमन (Macro Prudential Regulations) का उपायहरूमा आवश्यक समायोजन गर्ने ।	पुनरकर्जालाई कर्जा-निक्षेप अनुपातबाट घटाउन पाउने व्यवस्था गरिएको र नेपाल बैंक र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको कर्जा सीमा पुनरावलोकन गरिएको । साथै, अन्य विवेकशील नियमन उपायका सम्बन्धमा अध्ययन भई रहेको ।
		(ख) नेपाल सरकार, अन्तर्राष्ट्रिय निकाय र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूसँग आवश्यक समन्वय गरी स्वदेशी मुद्रामा दीर्घकालीन बण्ड निष्काशनको लागि सहजीकरण गर्ने । साथै, बण्डको दोस्रो बजार विकासको लागि पहल गर्ने ।	अन्तर्राष्ट्रिय निकायबाट दीर्घकालीन बण्ड निष्काशन गर्ने सम्बन्धमा यस बैंकले सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गरिसकेको । सरकारी ऋणपत्रहरूको दोस्रो बजार कारोबारलाई सक्रिय बनाउन सरोकारवाला सबै निकायलाई समेटेर कार्यक्रम सम्पन्न गरेको । साथै, Primary Dealer को व्यवस्था गर्ने सम्बन्धमा प्रारम्भिक अध्ययन गरिएको ।
१६	१००	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेड र नेपाल बैंक लिमिटेडको पूँजीकरण गर्ने कार्यलाई अघि बढाउने ।	नेपाल बैंक लि. र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि. को पूँजी योजना कार्यान्वयनको प्रक्रियामा रहेको । रु. ७८ करोड ७० लाखको प्रिफरेन्स शेयर, सरकारलाई तिर्न बाँकी लाभांश रु. ८ करोड ६६ लाख र विश्व बैंकबाट प्राप्त रु. २ अर्ब ५० करोडको SDR ऋण राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पूँजीमा परिवर्तन गरिएको । त्यसैगरी, नेपाल बैंक लि. को हकप्रद शेयरमा नेपाल सरकारको तर्फबाट रु. १ अर्ब ३९ करोड जम्मा भइसकेको र रु. २ अर्ब २२ करोड सर्वसाधारण शेयरधनीको लागि निष्काशन गरिएकोमा रु. १ अर्ब ९३ करोड विक्री भइसकेको ।
१७	१०३	स्वदेशी बैंकलाई विदेशमा र विदेशी बैंकहरूलाई देशभित्र शाखा खोल्न दिने सम्बन्धमा विद्यमान नीति निर्देशनहरूमा आवश्यक पुनरावलोकन गर्ने ।	विदेशमा प्रतिनिधि/सम्पर्क कार्यालय खोल्ने व्यवस्था गरिसकिएको र शाखा खोल्ने सम्बन्धी नीति निर्देशनहरूको पुनरावलोकन कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन अध्ययन कार्यदल गठन भई अध्ययन कार्य भइरहेको ।
१८	१०४	वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति कम रहेका जिल्ला तोक्री त्यस्ता जिल्लाहरूमा मात्र शाखा खोल्दा शून्य ब्याजदरमा निश्चित रकम सापटी उपलब्ध गराउने ।	निर्देशन जारी गरी वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका १७ जिल्लाहरूमा शाखा खोल्दा शून्य ब्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था गरिएको । यस अन्तर्गत रु. १ करोडको सुविधा उपयोग भएको ।
१९	१०५	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्नको लागि वित्तीय सेवा नपुगेका तोकिएका भौगोलिक क्षेत्रमा मात्र सहायक कम्पनीको रूपमा “घ” वर्गको वित्तीय संस्था खोल्न पाउने व्यवस्था गर्ने ।	निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । यस अन्तर्गत दुई वित्तीय संस्थाहरूले सहायक कम्पनी खोल्न स्वीकृति लिएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
२०	१०६	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक आपसमा गाभ्ने र गाभिने कार्यलाई उत्प्रेरित गर्ने तथा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सम्पत्ति दायित्व खरीद (Acquisition) सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गर्न आवश्यक कार्य अधि बढाउने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक आपसमा गाभ्ने/गाभिने कार्यलाई प्राथमिकता दिइनुको साथै सम्पत्ति दायित्व खरीद सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाको लागि अध्ययन कार्य भइरहेको । साथै, गाभ्ने र गाभिने विनियमावली आए पश्चात ४३ वटा संस्था एक आपसमा गाभिएर १८ संस्था बनिसकेको र १३ वटा संस्था गाभिएर ५ वटा संस्था बन्न सैद्धान्तिक सहमति पाइसकेको ।
२१	१०७	ग्रामीण विकास बैंकहरूलाई एक-आपसमा गाभिने/गाभ्ने प्रक्रिया सम्पन्न गर्ने ।	पाँच वटै ग्रामीण विकास बैंक गाभ्ने कार्यको लागि सैद्धान्तिक सहमति प्रदान भई Due Diligence Audit (DDA) सम्पन्न भइसकेको ।
२२	१०८	नेपाल राष्ट्र बैंकबाट वित्तीय मध्यस्थताका लागि अनुमतिप्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई लघुवित्त विकास बैंकको रूपमा परिणत हुन निश्चित अवधिसम्म मौका दिने व्यवस्था गर्ने ।	आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा दुई गैर-सरकारी संस्थाहरू लघुवित्त विकास बैंकको रूपमा परिणत भएका ।
२३	१०९	कर्जाको आधार-ब्याजदर (Base Rate) नियमित रूपमा प्रकाशन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	Base Rate सम्बन्धी निर्देशन जारी गरी २०६९ पुस महिनादेखि नियमित रूपमा प्रकाशन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको । साथै, यस बैंकबाट मासिक रूपमा औसत Base Rate प्रकाशन गर्न थालिएको ।
२४	११०	कर्जा तथा निक्षेपको ब्याजदर अन्तरलाई नियमित अनुगमन गर्दै यस्तो अन्तर वाञ्छित स्तरभन्दा बढी भएमा सुधारका उपाय अपनाउने ।	कर्जा तथा निक्षेपको भारत औषत ब्याजदर र ब्याजदर अन्तर समेत गणना गरी प्रकाशन तथा अनुगमन गर्ने गरिएको ।
२५	१११	वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धि गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्नुका साथै राष्ट्रिय वित्तीय साक्षरता नीति तर्जुमा गर्ने ।	राष्ट्रिय वित्तीय साक्षरता नीतिको मस्यौदा तयार गरिएको । वित्तीय साक्षरता अगाडि बढाउनको लागि १५ देखि १९ वर्षको जनसंख्यालाई लक्षित गरी पैसाको बोट नामक पुस्तिका र बचत तथा ऋण कार्यक्रममा Linkage बढाउन तालीम पुस्तिका समेत प्रकाशन गरिएको । त्यसैगरी, जनचेतना बढाउन ग्रामीण र शहरी क्षेत्रका जनतालाई लक्षित गरी दुईवटा सूचनामूलक सामाग्री राष्ट्रिय प्रशारणबाट प्रचार प्रसार गरिएको ।
२६	११२	वित्तीय क्षेत्रको भावी दिशा सम्बन्धमा सबै सरोकारवालाहरूको सामूहिक सोच (Vision) अभिव्यक्त हुने गरी समावेशी वित्तीय प्रणालीको विकास गर्न वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति (Financial Sector Development Strategy) तयार गर्ने ।	Steering Committee र कार्यदल गठन गरी वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति तयार गर्ने कार्य शुरु भएको ।
२७	११४	आर्थिक वर्ष २०६९/७० भित्र रु. ३ लाखसम्मको निक्षेप सुरक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	निक्षेप सुरक्षण सम्बन्धी व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाउन संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि र प्रिमियम शुल्क पुनरावलोकन हुनुपर्ने विषयहरू उच्चस्तरीय वित्तीय क्षेत्र समन्वय समितिमा छलफलको क्रममा रहेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
२८	११५	वाणिज्य बैंकहरूले उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ औसत कर्जा लगानी २० प्रतिशत पुऱ्याउने गरी पेश गरेको कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पक्षलाई प्रभावकारी अनुगमन गर्ने ।	वाणिज्य बैंकहरूले कार्ययोजना पेश गरिसकेको तथा यस सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गरी अनुगमन गर्ने कार्य भइरहेको । साथै, २०६९ पुस मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंकहरूको कूल कर्जा मध्ये १३.७ प्रतिशत कर्जा उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ प्रवाह भएको ।
२९	११६	उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह बढाउन कृषि औजार, मल, बीउ-विजन, पशुपंक्षी-दाना, सिंचाई तथा कृषि उत्पादन भण्डारण र तोकिएको कृषि उपज प्रशोधनलाई समेत कृषि क्षेत्रको परिभाषामा समेट्ने व्यवस्था मिलाउने ।	निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
३०	११७	बैंक तथा वित्तीय संस्थाले तोकिएको कर्जा कार्यक्रम संचालन गर्न नेपाल सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय निकायबाट तीन वर्ष वा सोभन्दा बढी अवधिको ऋण लिई कर्जा प्रवाह गरेको भए सो बराबरको ऋण रकम स्रोत परिचालनमा गणना गर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने ।	निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
३१	११८	सरकारले अवलम्बन गरेका कार्यक्रमहरूसँग तालमेल हुनेगरी साना तथा मझौला उद्योगहरू (SMEs) को लागि आवश्यक पर्ने कर्जा सर्वसुलभरूपमा उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउने ।	यस बैंकबाट पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने र बैंक तथा वित्तीय संस्थहरूले कृषि तथा ऊर्जा क्षेत्रमा १० प्रतिशत अनिवार्य कर्जा लगानी गर्नुपर्ने व्यवस्थाहरू गरिएको । साथै, साना तथा मझौला उद्यमहरूको परिभाषा समेत स्पष्ट पारिएको ।
३२	११९	रुग्ण उद्योग पुनरुत्थानका लागि गठित उच्चस्तरीय कार्यदलले सिफारिस गरे बमोजिम वित्तीय क्षेत्रबाट गर्नुपर्ने कर्जा पुनरसंरचना लगायतका वित्तीय सुविधाको लागि आवश्यक नियमन व्यवस्था गर्ने ।	आवश्यक समन्वय र नीतिगत व्यवस्था सिफारिस गर्न यस बैंकबाट प्रतिनिधित्व भई निर्णयको चरणमा रहेको । वित्तीय क्षेत्रबाट रुग्ण उद्योगलाई दिइने सुविधाको सम्बन्धमा कार्यविधिको मस्यौदा तयार पारिएको ।
३३	१२०	बहु-बैंकिङ्ग कारोबारमा निहित जोखिम न्यूनीकरण गर्न 'पारिपासु' लगायत बहु-बैंकिङ्ग कर्जा सूचना व्यवस्थालाई थप प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नियमन व्यवस्था गर्ने ।	सो व्यवस्थालाई थप प्रभावकारी बनाउने संरचनाको मस्यौदा तयार भएको ।
३४	१२१	पूँजी कोष पर्याप्तता सम्बन्धी आन्तरिक मूल्याङ्कन प्रक्रिया (Internal Capital Adequacy Assessment Process - ICAAP) को लागि आवश्यक मार्गदर्शन (Guidelines) लागू गर्ने ।	मार्गदर्शन जारी गरिएको ।
३५	१२२	राष्ट्रियस्तरका विकास बैंकहरूमा समानान्तर रूपमा लागू गरिएको BASEL II र विद्यमान पूँजीकोष सम्बन्धी व्यवस्थालाई निरन्तरता दिने ।	निरन्तरता दिइएको ।
३६	१२३	विद्यमान निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण पद्धतिलाई क्रमशः जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण पद्धतितर्फ उन्मुख गराउनको लागि निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण सम्बन्धी निर्देशन, विनियमावली एवम् दिग्दर्शनहरूमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने ।	विनियमावली छलफलको क्रममा रहेको र स्थलगत निरीक्षण Manual तयार भइसकेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
३७	१२४	जोखिममा आधारित निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण पद्धति क्रमशः लागू गर्दैजाने क्रममा बढी जोखिमयुक्त बैंक, क्षेत्र तथा उपकरणको पहिचान गरी त्यसतर्फ बढी मानव स्रोत, साधन र समय लगाउने व्यवस्था गर्नुका साथै निरीक्षणको समय अन्तरालमा समेत सोही अनुसार पुनरावलोकन गर्ने ।	जोखिममा आधारित Onsite सुपरिवेक्षण Manual तयार गरिएको ।
३८	१२५	जोखिम व्यवस्थापन, संस्थागत सुशासन, कारोबारको अन्तरसम्बन्ध एवम् घर-जग्गामा प्रवाहित कर्जाको आधारमा कम्तिमा २० बैंक तथा वित्तीय संस्था छनौट गरी Diagnostic Review गर्ने ।	८ वटा वाणिज्य बैंक, ६ वटा विकास बैंक तथा ६ वटा वित्त कम्पनीहरू गरी जम्मा २० संस्थाहरूको Diagnostic Review सम्पन्न भइसकेको ।
३९	१२६	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा आउन सक्ने सम्भावित समस्या समयमै पहिचान गरी तदनुरूपको सुधारका नीति अवलम्बन गर्न पूर्व सचेतना प्रणाली (Early Warning System) को विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	जोखिममा आधारित गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण Manual तयार हुने क्रममा रहेको ।
४०	१२७	समस्यामा परेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सुधारका लागि तयार भएको Problem Bank Resolution Operational Manual and Toolkit लाई आवश्यक परिमार्जन गरी लागू गर्ने ।	Problem Bank Resolution Framework तयार भई कार्यान्वयनको लागि आवश्यक संरचना तयार हुँदै गरेको ।
४१	१२८	तरलता र निष्कृत्य सम्पत्ति समेतको आधारमा शीघ्र सुधारात्मक कारवाही (PCA) गर्ने व्यवस्था गर्ने ।	PCA को संरचना परिमार्जन गरिनुको साथै उक्त नयाँ संरचना लागू गर्ने सम्बन्धमा मस्यौदा प्रस्ताव तयार गरी छलफलको क्रममा रहेको ।
४२	१२९	दुई अर्ब रुपैयाँभन्दा बढी निक्षेप परिचालन गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू स्वयंले यस बैंकले तयार पारेको दबाव परिक्षण मार्गदर्शन (Stress Testing Guidelines) अनुसार दबाव परीक्षण (Stress Testing) गरी यस बैंकमा नियमित रूपमा पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।	वाणिज्य बैंकहरूले दबाव परीक्षण गरी सो को परिणाम यस बैंकमा नियमित रूपमा पेश गर्ने व्यवस्था गरिएको तथा त्यसलाई अनुगमन समेत गर्ने गरिएको । त्यसैगरी, रु. २ अर्ब भन्दा बढी निक्षेप परिचालन गर्ने विकास बैंकहरूमा समेत लागू भई त्रैमासिक रूपमा अनुगमन गर्न शुरु गरिएको ।
४३	१२९	निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणमा अग्रदृष्टि (Forward Looking Approach) अपनाउने सिलसिलामा तरलता अनुगमन संरचना (Liquidity Monitoring Framework) हाल परिक्षणको क्रममा रहेकोमा उक्त संरचनालाई परिमार्जन सहित लागू गर्ने ।	संरचनालाई परिमार्जन सहित लागू गर्ने कार्य भइरहेको ।
४४	१३०	सूचना प्रविधि मार्गदर्शन लागू गर्नुका साथै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अनिवार्य रूपमा आ-आफ्नो System Audit गर्नु पर्ने व्यवस्था गर्ने ।	सूचना प्रविधि मार्गदर्शन कार्यान्वयनमा ल्याइएको र System Audit लागू गराउने सम्बन्धी अध्ययन भइरहेको ।
४५	१३१	ठूला ऋणीहरूको धितो तथा परियोजनाको स्थलगत निरीक्षण गरी सम्पत्तिको गुणास्तर परीक्षण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिने ।	आवश्यकता अनुसार ठूला ऋणीहरूको धितो र परियोजनाको स्थलगत निरीक्षण हुने गरेको ।
४६	१३२	लघुवित्तीय संस्थाहरूको नियामक निकायको रूपमा लघुवित्त प्राधिकरण स्थापना गर्ने कार्य अगाडि बढाउने ।	यस सम्बन्धी ऐनको मस्यौदा तयार गरी कानून मन्त्रालयमा पेश गरिएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
४७	१३३	लघुवित्त संस्थाहरूलाई जारी गरिएका निर्देशनहरूमा समसामयिक परिमार्जन गर्दै वित्तीय संस्थाहरूको सुदृढीकरण एवं स्थायित्वको साथै सरोकारवालाहरूको हक-हित संरक्षण हुने व्यवस्था गर्ने ।	कार्यदल गठन भई निर्देशनको मस्यौदा तयार पारिएको ।
४८	१३४	वित्तीय मध्यस्थताको इजाजत पाएका गैर-सरकारी संस्थाहरूको लागि निरीक्षण निर्देशिका तयार गरी जारी गर्ने । साथै, सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्ने इजाजतपत्रप्राप्त सहकारी संस्थाहरूलाई जारी गरिएको निर्देशिका, २०५९ लाई अद्यावधिक गर्ने ।	कार्यदल गठन भई अध्ययन कार्य भइरहेको । निर्देशन जारी गर्न आवश्यक कार्य अगाडि बढाइएको ।
४९	१३५	वित्तीय क्षेत्रको अवस्था र चुनौतिबारे नियमित अध्ययन गर्न वित्तीय स्थायित्व इकाइ गठन गर्नुका साथै वित्तीय स्थायित्व प्रतिवेदन प्रकाशन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	वित्तीय स्थायित्व इकाई गठन भई पहिलो वित्तीय स्थायित्व प्रतिवेदन प्रकाशन भइसकेको ।
५०	१३६	वित्तीय सुशासन र पारदर्शिता अभिवृद्धि गर्न वित्तीय जानकारी कार्यलाई सुदृढ गरिनुका साथै वित्तीय अपराधको पहिचान गर्ने प्रकृयालाई प्रभावकारी बनाउनुका लागि ।	सम्पत्ति शुद्धिकरण ऐन, २०६४ दोस्रो संशोधनबाट अध्यादेश मार्फत जारी भई लागू भएको । यसले वित्तीय कारोबारलाई थप पारदर्शी बनाएको ।
५१	१३७	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट निश्चित रकमभन्दा बढीको कर्जा लिने ऋणीहरूले अनिवार्य रूपले स्थायी लेखा नं. (PAN) पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।	निर्देशन जारी गरी रु. १ करोड वा सोभन्दा बढी रकमको कर्जा लिने व्यक्तिले अनिवार्य रूपमा PAN लिएको हुनुपर्ने व्यवस्था गरिएको ।
५२	१३८	नोट जलान कार्यलाई व्यवस्थित एवं वातावरणमैत्री बनाउन Currency Verification and Processing System र नोट Shredding and Briquetting System लागू गर्ने ।	आवश्यक मेशिनरी/समाग्री खरिद गर्न प्रकृया अगाडि बढाइएको ।
५३	१३९	“सफा नोट नीति” लाई निरन्तरता दिँदै यस कार्यलाई अझ व्यवस्थित बनाउन नोट छनौट (Note Sorting) मापदण्ड बनाई लागू गर्ने ।	नोटको बण्डलमा एक वटा मात्र स्टिच लगाउने, भुत्रो/मैलो नोट तथा पुनः प्रयोगमा ल्याउन सकिने नोटलाई छुट्टाछुट्टै लेवल लगाई यस बैंकमा बुझाउनु पर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको ।
५४	१४०	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नोट कोषमा पहुँच र सुविधामा विस्तार गर्दै लैजाने ।	नोटकोष निर्देशिका, २०६९ लागू भइसकेको । साथै, वाणिज्य बैंकहरूलाई पायक पर्ने स्थानबाट नोट कोष कारोबार सहज बनाउन नोट कोष ढुक्तीको बीमा रकम बढाइएको ।
५५	१४१	वाणिज्य बैंकहरूले आफ्नो एजेन्सी बैंकहरूमा मौज्जातमा रहेको रकमको बढीमा ३० प्रतिशतसम्म २ वर्षे अवधिसम्मको कल डिपोजिट, सर्टिफिकेट अफ डिपोजिट वा यस्तै अन्य न्यून जोखिम भएका उपकरणहरूमा लगानी गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाउने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको तथा अनुगमन गर्ने गरिएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
५६	१४२	कुनै फर्म वा कम्पनीले परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा वस्तु तथा सेवा आयात (लिज समेत) गर्नका लागि आंशिक वा पूरै रकम अग्रिम भुक्तानी पठाउनु पर्ने भएमा सो रकम बराबरको विदेशी बैंक ग्यारेण्टीका आधारमा त्यस्तो सटही सुविधा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
५७	१४४	निर्यातकर्तालाई विदेशी मुद्रामा प्रदान गर्ने Pre-shipment कर्जा आयातकर्ता र निर्यातकर्ताबीच भएको खरिद-बिक्री सम्झौता सम्बन्धी कागजातका आधारमा पनि उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्ने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
५८	१४५	भारत बाहेक तेस्रो मुलुकहरूबाट ड्राफ्ट/टी.टी.को माध्यमबाट वस्तु आयात गर्दा एकपटकमा बढीमा अमेरिकी डलर २५ हजार बराबरसम्म मात्र भुक्तानी दिन पाइने व्यवस्था रहेकोमा सो सीमालाई वृद्धि गरी अमेरिकी डलर ३० हजार कायम गर्ने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
५९	१४६	विभिन्न प्रयोजनको लागि व्यक्ति तथा संघ-संस्थाहरूलाई तोकिएका कागजातहरूको आधारमा विदेशी मुद्राको कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त बैंकहरूबाट अमेरिकी डलर ६ हजारसम्मको सटही गर्न पाउने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो सटही सुविधाको सीमा वृद्धि गरी अमेरिकी डलर १० हजार पुऱ्याउने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
६०	१४७	नेपालमा दर्ता भई कारोबार गर्न स्वीकृति प्राप्त नेपाली तथा विदेशी संघ-संस्था, कम्पनी आदिले भारतस्थित संघ-संस्था, कम्पनीसँग विविध सेवा-सुविधा लिने सम्झौता/सहमति बमोजिम भुक्तानी गर्नुपर्ने रकमको लागि भारतीय रुपैयाँ ३० लाखसम्मको सटही सुविधा वाणिज्य बैंकहरूमार्फत् प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था गर्ने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
६१	१४८	परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न सकिने वस्तुहरूको सूचीमा औचित्यताका आधारमा थप वस्तुहरू समावेश गर्दै लैजाने ।	उक्त सूचीमा Mango Pulp थप गरी १६१ पुऱ्याइएको ।
६२	१४९	भारतीय उद्योगबाट विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी औद्योगिक कच्चा पदार्थ आयात गर्दा कच्चा पदार्थ उत्पादकको एकल आधिकारिक प्रतिनिधि (Sole Agent) मार्फत सामान आयात गर्न समेत विदेशी मुद्रा भुक्तानी दिन सकिने व्यवस्था गर्ने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
६३	१५०	भारतबाट सामान आयात गर्दा ढुवानी खर्च वापतको सटही सुविधा नगद भारतीय रुपैयाँमा उपलब्ध गराउने विद्यमान नीतिगत व्यवस्थामा सरलीकरण गर्ने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा कच्चा पदार्थ आयात गर्दा लाग्ने ढुवानी खर्च भारतीय रुपैयाँमा पठाउन सकिने व्यवस्था गरिएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
६४	१५१	निजी तथा औपचारिक तवरले विदेश भ्रमण (भारत बाहेक) मा जाने नेपाली नागरिकलाई प्रति पटक अमेरिकी डलर २ हजार ५ सयसम्म सटही सुविधा दिने व्यवस्था गर्ने तथा विदेशमा व्यवसाय प्रवर्द्धन, व्यापार मेला र व्यापार गोष्ठीमा जाने नेपाली नागरिकलाई राहदानी वापत प्रति पटक अमेरिकी डलर ५ हजारसम्मको सटही सुविधा प्रमाणका आधारमा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । साथै, अनुगमन समेत भइरहेको ।
६५	१५२	विदेशी मुद्रामा खाता भएका नेपाली नागरिकले आफ्नो खातामा रहेको विदेशी मुद्रा मौज्जातबाट प्रतिवर्ष बढीमा अमेरिकी डलर ५ हजारसम्म औचित्यको आधारमा विदेशी मुद्रामा नै उपयोग गर्न पाउने व्यवस्था गर्ने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
६६	१५३	कुनै व्यक्ति वा संस्थाले विदेशी मुद्रामा उपहार वा दान-दातव्य प्राप्त गरेमा त्यस्तो मुद्राको स्रोत र विवरण खुलाई विदेशी मुद्रामा खाता खोल्न सकिने व्यवस्था गर्ने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
६७	१५४	विदेशीले नेपालमा रहँदा खोलेको विदेशी मुद्राको खाता सञ्चालनलाई निरन्तरता दिन चाहेमा निजको व्यक्तिगत विवरण अद्यावधिक गरी उक्त खाता सञ्चालन गर्न दिइने व्यवस्था गर्ने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
६८	१५५	नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकाय र यस बैंकको स्वीकृति लिई प्राप्त भएको वैदेशिक लगानीको विवरण यस बैंक समक्ष कम्तीमा अर्ध-वार्षिक रुपमा बुझाउनु पर्ने व्यवस्था गर्ने । नेपाली संस्थाहरूले विदेशमा गर्ने प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी सम्बन्धी नीति औचित्यताको आधारमा अघि बढाउने ।	सार्वजनिक सूचना जारी गरिएको । साथै, विद्यमान विनिमयदर प्रणाली र पूँजीगत खाता परिवर्त्यता लगायत नेपाली संस्थाहरूले विदेशमा गर्ने लगानी सम्बन्धी विस्तृत अध्ययन कार्य भइरहेको । अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषबाट अध्ययन भई प्रतिवेदन प्राप्त भएको ।
६९	१५६	नेपाली कम्पनीहरूले विदेशबाट ऋण लिने तथा भुक्तानी गर्ने प्रक्रियालाई विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ लगायतका प्रचलित कानून र यस बैंकले समय समयमा जारी गर्ने सार्वजनिक सूचनामा भएको व्यवस्था बमोजिम थप सहज एवम् पारदर्शी बनाइने ।	नीतिगत व्यवस्था गरी सार्वजनिक सूचना जारी गरिएको ।
७०	१५७	नेपाली नागरिकले आफ्नो व्यवसाय सञ्चालन वा विस्तार गर्न यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिई निजको नातेदार, गैर-आवासीय नेपाली वा संघ-संस्थाबाट तोकिएका शर्तहरूका अधीनमा रही अमेरिकी डलर २ लाखसम्म ऋण लिन सक्ने व्यवस्था गर्ने ।	नीतिगत व्यवस्था गरी सार्वजनिक सूचना जारी गरिएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
७१	१५८	नेपाली नागरिकलाई विदेशी इष्टमित्र र ग्राहकबाट उपहार, टिप्स आदि वापत प्राप्त हुने विदेशी मुद्राको सटही सुविधा इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट मात्र गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा विदेशी मुद्राको कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त मनिचेञ्जरहरूलाई पनि अमेरिकी डलर पाँच सय वा सो बराबरको अन्य परिवर्त्य विदेशी मुद्रा सटही गर्न सकिने व्यवस्था मिलाउने ।	परिपत्र जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
७२	१५९	विप्रेषण र मनिचेञ्जर कारोबार गर्ने कम्पनीहरूको अनुगमन तथा निरीक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन अनुगमन तथा निरीक्षण निर्देशिका तयार गरी लागू गर्ने ।	कार्यविधि तयार गरी लागू गरिएको ।
७३	१६०	भारत, दक्षिण कोरिया लगायतका मुलुकहरूबाट प्राप्त हुने विप्रेषणलाई अझ बढी मात्रामा औपचारिक माध्यमबाट आउने व्यवस्था गर्नको लागि त्यस्ता मुलुकहरूमा नेपाली बैंकका शाखा/प्रतिनिधि कार्यालय खोल्न प्रोत्साहन गर्ने ।	भारत तथा दक्षिण कोरिया लगायतका मुलुकमा विप्रेषण कार्य गर्ने संस्थालाई प्रोत्साहित गर्न अध्ययन कार्य भइसकेको र प्रतिवेदन कार्यान्वयन गर्ने कार्य शुरु गरिएको ।
७४	१६१	विदेशी मुद्रामा कारोबार हुने Financial Derivatives लाई व्यवस्थित गर्ने कार्य अघि बढाउने ।	अध्ययन कार्य भइरहेको ।
७५	१६२	समूहमा आवद्ध भएका ऋणी सदस्यहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमार्फत लघुव्यवसाय सञ्चालन गर्न सामूहिक जमानीमा प्रदान गरिने कर्जाको सीमा क्रमशः बृद्धि गरी प्रति समूह सदस्य रु. १ लाखसम्म र स्वीकारयोग्य धितोमा प्रदान गरिने कर्जाको हकमा रु. ३ लाखसम्म लघुकर्जा प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था गर्ने ।	निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
७६	१६३	विदेशमा रोजगारी वा अध्ययन गरी फर्केका युवाहरूले सञ्चालन गर्ने उद्योग-व्यवसायमा पुनर्कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउने ।	निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
७७	१६४	लघुवित्तीय संस्थाहरूले विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्ने गरी प्राप्त सापटी रकमलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट ब्याज आर्जनमा उपयोग गर्न नपाइने विद्यमान व्यवस्थाको कडाईका साथ कार्यान्वयन गर्ने ।	निर्देशनको पूर्ण कार्यान्वयनको लागि अनुगमन प्रभावकारी बनाउँदै ल्याइएको ।
७८	१६५	ग्रामीण क्षेत्रमा सञ्चालित सामुदायिक अस्पताल, किसानद्वारा अन्नबाली संरक्षणार्थ स्थापना गर्ने शीतभण्डार जस्ता क्षेत्रहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाहित तोकिएको रकमसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्गमा गणना गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिने ।	विद्यमान व्यवस्थालाई निरन्तरता दिँदै अनुगमन गर्ने गरिएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	वार्षिक कार्यान्वयन स्थिति
७९	१६६	ग्रामीण कर्जा सर्वेक्षणको स्थलगत कार्य (Field work) सम्पन्न गर्ने ।	स्थलगत सर्वेक्षणको Sample Design र Questionnaire को Pre-test गरी प्रश्नावली छपाईको चरणमा रहेको र Out-sourcing को माध्यमबाट स्थलगत कार्य शुरु गर्ने योजना रहेको ।
८०	१६७	यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त सबै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कुनै व्यक्ति/समूह सदस्य/समूहलाई रु. ३० हजारभन्दा बढी कर्जा प्रदान गर्दा सम्बन्धित शाखा कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “घ” वर्गका लघुवित्त विकास बैंक, सीमित बैंकिङ्ग कारोवार गर्ने सहकारी संस्था तथा वित्तीय मध्यस्थताको कार्य गर्ने गैर-सरकारी संस्थाहरूबाट ग्राहकको कर्जा सम्बन्धी सूचना लिनु/दिनु पर्ने नीतिगत व्यवस्थालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	सो सम्बन्धी व्यवस्था थप प्रभावकारी बनाउन अनुगमन गर्ने गरिएको ।
८१	१६८	वित्तीय सेवाको पहुँच कम भएका ९ जिल्लामा कार्यक्षेत्र कायम हुने गरी स्थापना हुने “घ” वर्गका लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई सर्वसाधारणबाट प्राथमिक पूँजीको ५ गुणासम्म निक्षेप संकलन गर्न पाउने नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।	निर्देशन जारी भई कार्यान्वयनमा रहेको ।
८२	१६९	ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको पूर्ण रूपमा परिचालन गर्न र पिछडिएका ग्रामीण क्षेत्रमा रहेका सहकारी र गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई अझ बढी संलग्न गराउन लगानी प्रक्रियामा रहेका कठिनाईहरू हटाई सरलीकृत गर्दै लैजाने ।	ग्रामीण स्वावलम्बन कोष, सञ्चालन निर्देशिका, २०६९ कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
८३	१७०	राष्ट्रिय लघुवित्त विकास कोष सम्बन्धी ऐन लागू भए पश्चात् स्वायत्त लघुवित्त कोष स्थापना गर्ने कार्य अघि बढाउने ।	कानून मन्त्रालयमा समेत छलफल गरी विधेयकको मस्यौदालाई अन्तिम रूप दिइएको ।

अनुसूची ३
मौद्रिक सर्वेक्षणको प्रक्षेपण

(रु. करोडमा)

मौद्रिक योगाङ्क	२०६८ असार	२०६९ असार	२०७० सं असार	२०७१ प्र असार	वार्षिक परिवर्तन					
					२०६८/६९		२०६९/७०		२०७०/७१	
					रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	२२१२६.५५	३८३७७.२१	४६९५७.७२	५०१५७.७२	१३१६२.६६	५९.५	७०००.००	१८.२	३२००.००	६.८
१.१ वैदेशिक सम्पत्ति	२८४११.०२	४५५९७.६८	५५१४४.४९	५९३१४.२७	१७८६.६६	६०.५	९५४६.८१	२०.९	४१६९.७७	७.६
१.२ वैदेशिक दायित्व	६२८४.४७	७२२०.४७	८१८६.७८	९१५६.५५	९३६.००	१४.९	९६६.३१	१३.४	९६९.७७	११.८
क. विदेशी मुद्रा निक्षेप	५२३३.६४	६०४६.५६	७०१९.४१	७८८२.६८	८१२.९२	१५.५	९७२.८५	१६.१	८६३.२७	१२.३
ख. अन्य वैदेशिक दायित्व	१०५०.८२	११७३.९१	११६७.३७	१२७३.८७	१२३.०८	११.७	-६.५४	-०.६	१०६.५०	९.१
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	७०००५.४६	७४६५३.०२	८४१५७.३३	१०१९३५.७३	७७३५.५६	११.०	११०८४.८१	१४.८	१७७७८.४१	२५.१
२.१ कुल आन्तरिक कर्जा	९१०२२.४९	९९४६९.१५	११६४४५.८९	१३६३७५.५८	८४४६.६६	९.३	१६९७३.७४	१७.१	१९९२९.६९	१७.१
क. सरकारलाई गएको खुद कर्जा	१६३४३.९४	१६२८८.२१	१७२३६.३१	१९३५७.३५	-५५.७३	-०.३	९४८.१०	५.८	२१२१.०४	१२.३
अ. सरकारमाथिको दावी	१६३४३.९४	१६५२५.४८	१७४८६.३१	१९३५७.३५	१८१.५५	१.१	९६०.८३	५.८	१८७१.०४	१०.७
आ. सरकारी निक्षेप	०.००	२३७.२८	२५०.००	०.००	२३७.२८	२३.७	१२.७२	५.४	-२५०.००	-२५.०
ख. गैर-वित्तीय सरकारी संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	६३७.६४	१००९.९४	११८१.३६	१३७८.५६	३७२.३०	५८.४	१७१.४२	१७.०	१९७.२०	१६.७
ग. वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	१३०८.६७	११८८.४२	१३५२.१५	१५७५.९०	-१२०.२५	-९.२	१६३.७३	१३.८	२२३.७५	१६.५
अ. सरकारी	२२२.६३	१२७.६०	२४१.०७	२५०.००	-९५.०३	-४२.७	११३.४७	८८.९	८.९३	३.७
आ. गैर-सरकारी	१०८६.०४	१०६०.८२	११११.०८	१३२५.९०	-२५.२२	-२.३	५०.२६	४.७	२१४.८२	१९.३
घ. निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	७२७३२.२४	८०९८२.५८	९६६७६.०७	११४०६३.७७	८२५०.३४	११.३	१५६९३.४९	१९.४	१७३८७.७०	१८.०
२.२ खुद अमौद्रिक दायित्व	२१०१७.०३	२४८१६.१३	३२२८८.५६	३४४३९.८५	७११.१०	३.४	५८९१.९३	२३.७	२१५१.२९	६.७
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (एम२)	९२१३२.०१	११३०३०.२३	१३१११५.०४	१५२०९३.४५	२०८९८.२२	२२.७	१८०८४.८१	१६.०	२०९०८.४१	१६.०
३.१ मुद्रा प्रदाय (क+ख), एम१+	६२२३२.५९	७८९२६.९३	९२७३८.९९	१०८५१२.२८	१६६९४.३४	२६.८	१३८११.२७	१७.५	१५७७४.०९	१७.०
क. मुद्रा प्रदाय (एम१)	२२२३५.१४	२६३७०.५७	३०७२१.६९	३५०२२.७३	४१३५.४३	१८.६	४३५१.१२	१६.५	४३०१.०४	१४.०
मुद्रा	१४१९३.१५	१७०४९.१७	१९९४९.४२	२३०४१.५८	२८५६.०२	२०.१	२९००.२५	१७.०	३०९२.१६	१५.५
चलती निक्षेप	८०४१.९९	९३२१.४०	१०७७२.२७	११९८१.१५	१२७९.४२	१५.९	१४५०.८७	१५.६	१२०८.८८	११.२
ख. बचत तथा कल निक्षेप	३९९९७.४५	५२५५६.३६	६२०१६.५०	७३०४१.१३	१२९१३.६६	३१.४	९४६०.१४	१८.०	११४७३.०५	१८.५
३.२ आवधिक निक्षेप	२९८९९.४२	३४१०३.३०	३८३७६.८५	४३५८१.१७	४२०३.८८	१४.१	४२७३.५५	१२.५	५२०४.३२	१३.६
४. विस्तृत मौद्रिक तरलता (एम३)	९७३६५.६५	११९०७६.७९	१३६६३५.४५	१५९९७६.१३	२१७१.१३	२२.३	१९०५७.६६	१६.०	२१८४१.६८	१५.८

सं - संशोधित अनुमान

प्र - प्रक्षेपित

१/ विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. ३०८८.०० करोड समायोजन

२/ विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. १५८०.५० करोड समायोजन

तालिका सूची

तालिका १	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन(२०५७/५८ को मूल्यमा)
तालिका २	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन(प्रचलित मूल्यमा)
तालिका ३	कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी
तालिका ४	राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क
तालिका ५	मौद्रिक सर्भेक्षण
तालिका ६	ब्याजदर संरचना
तालिका ७	सरकारी वित्त स्थिति (नगद प्रवाहमा आधारित)
तालिका ८	वैदेशिक व्यापार
तालिका ९	शोधनान्तर स्थिति
तालिका १०	वैकिङ्ग क्षेत्रसँग रहेको कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति

तालिका १
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन
(२०५७/५८ को मूल्यमा)

शिरषक	रु. करोडमा						प्रतिशत परिवर्तन					
	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७० प्रा	२०६६/६६	२०६७/६७	२०६८/६८	२०६९/६९	२०६९/७० प्रा	
कृषि	१९,२५५.४०	२०,१४६.४०	२०,५५१.७०	२१,४५६.७०	२२,५४८.६०	२२,५४८.६०	३.०	२.०	४.५	४.९	१.२	
कृषि तथा वन	१९,२५५.४०	२०,१४६.४०	२०,५५१.७०	२१,४५६.७०	२२,५४८.६०	२२,५४८.६०	३.०	२.०	४.५	४.९	१.२	
मत्स्यपालन	३०४.५०	३२०.७०	३३२.१०	३५१.६०	३७८.१०	३९३.४०	५.३	३.६	५.९	७.५	४.०	
गैर कृषि	३४,९७४.३०	३६,४९१.४०	३६,५५७.००	३९,६५६.९०	४१,५११.५०	४३,५७९.००	४.३	५.४	३.६	४.२	५.०	
उद्योग	८,८३०.५०	८,७७८.४०	९,१२९.५०	९,५२५.००	९,८१२.७०	९,९९९.७०	-०.६	४.०	४.३	३.०	५.६	
खानी तथा उत्खनन	२५१.३०	२५३.१०	२५८.५०	२६३.७०	२७०.००	२७२.१०	०.७	२.१	२.०	५.०	५.५	
उत्पादन उद्योग	३,९५४.५०	३,९१३.२०	४,०२९.१०	४,१९२.३०	४,३४४.५०	४,४२४.८०	-०.९	३.०	४.१	३.६	१.८	
विद्युत, ग्यास तथा पानी	१,३२०.४०	१,२७५.००	१,२९८.९०	१,३५६.४०	१,४७०.५०	१,४७३.५०	-३.४	१.९	४.४	८.४	०.८	
निर्माण	३,३३७.३०	३,३३७.१०	३,५४३.००	३,७५२.६०	३,७७०.७०	३,७७०.७०	१.०	६.२	४.८	०.२	१.६	
सेवा	२६,१४३.८०	२७,७१३.१०	२९,३२७.५०	३०,३३९.९०	३१,६९८.८०	३३,६०९.३०	६.०	५.८	३.४	४.५	६.०	
धोक तथा खुद्रा व्यापार	६,६९६.२०	७,०४८.१०	७,५२३.७०	७,६२९.८०	७,८६२.५०	८,६९२.६०	५.३	६.७	१.४	३.०	९.५	
होटल तथा रेस्टुरेन्ट	८८५.१०	९०५.६०	९६४.६०	१,०२४.४०	१,०८५.५०	१,१५९.७०	२.३	६.५	६.०	६.०	६.८	
यातायात, भण्डारण तथा संचार	४,८२२.६०	४,९५८.५०	५,१५८.७०	५,४००.४०	५,६००.६०	५,६८९.९०	७.०	६.०	५.२	५.७	६.७	
वित्तीय मध्यस्थता	२,४१४.२०	२,४६३.२०	२,५३२.७०	२,६१६.३०	२,७०७.१०	२,८८७.००	२.०	२.८	३.३	३.५	६.६	
घर जग्गा, भाडा तथा व्यावसायिक सेवाहरू	४,५५४.४०	४,६४२.१०	४,७८१.८०	४,८८९.४०	५,०३४.६०	५,११७.२०	१.९	३.०	२.३	३.०	१.६	
सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा	९३१.९०	१,००१.२०	१,०४०.५०	१,०८०.६०	१,१३४.६०	१,१७२.१०	७.४	३.९	३.०	५.०	३.३	
शिक्षा	३,२७१.६०	३,६२३.३०	३,६६३.८०	३,९७९.९०	४,१७९.७०	४,३५९.३०	१०.८	६.६	३.०	५.०	४.१	
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	७४७.४०	८१९.१०	८५८.१०	९०१.२०	९९०.८०	१,०५९.७०	९.६	४.८	५.०	९.९	७.०	
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवाहरू	१,८२०.४०	२,०५२.००	२,२९६.६०	२,४५९.९०	२,६२३.४०	२,७४९.८०	१२.७	११.९	७.१	६.६	५.२	
कुल मूल्य अभिवृद्धि (अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थतासहित)	५४,५३०.२०	५६,६३७.९०	५९,०८६.७०	६१,३३५.६०	६४,०६०.२०	६६,४१२.००	३.९	४.२	३.९	४.४	३.७	
अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थता	२,३०४.३०	२,३७२.५०	२,४३२.७०	२,४८२.१०	२,६७२.५०	२,८३६.९०	३.०	२.५	६.१	३.५	६.२	
कुल मूल्य अभिवृद्धि (आधारभूत मूल्यमा)	५२,२२५.९०	५४,२६५.४०	५६,६५४.००	५८,८५३.५०	६१,३८७.७०	६३,५७५.१०	३.९	४.३	३.८	४.५	३.६	
उत्पादित वस्तुमा सुद कर	२,३०४.३०	४,७४५.५०	२,४३२.७०	२,४८२.१०	२,६७२.५०	२,८३६.९०	१२.३	११.२	-१.२	९.०	४.६	
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)	५४,५५१.६०	५९,०१०.९०	६१,०८६.००	६३,९६६.५०	६७,०६०.५०	६९,५२०.३०	४.५	४.८	३.४	४.९	३.७	

सं - संशोधित अनुमान

प्रा - प्रारम्भिक अनुमान

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका २
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन
(प्रचलित मूल्यमा)

शिरांक	रु. करोडमा						प्रतिशत परिवर्तन					
	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७० प्रा	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७० प्रा	
कृषि	२४७९.१०	३०९५.३०	३९५७.५०	४७८१.९०	५१६९५.१०	५५५५५.५०	२५.२	२७.८	२०.८	८.१	७.५	
कृषि तथा वन मत्स्यपालन	२४३३.३०	३०५४.७०	३९१५.९०	४७३२.००	५११२९.००	५४५५५.५०	२५.५	२८.२	२०.९	८.०	७.४	
गैर कृषि	५३२२.२०	६२९३.९०	७२२८.५०	८१९९९.१०	९२९१८.१०	१०४३५८.६०	१८.२	१४.९	१३.४	१३.३	१२.३	
उद्योग	१३०९१.३०	१४८९०.१०	१६९३८.३०	२००८४.४०	२१४९८.७०	२३८७०.२०	१३.७	१३.८	१८.६	७.०	११.०	
खानी तथा उखनन	४३७.५०	५०८.७०	५९२.६०	६९५.६०	८१६.६०	९२५.००	१६.२	१६.६	१७.४	१७.४	१३.३	
उत्पादन उद्योग	५७८.५०	६५४.७०	७०९.४०	८०५.३१०	९०७.४०	९८७.९०	१४.४	८.४	१३.५	१२.७	८.७	
विद्युत, ग्यास तथा पानी निर्माण	१५२१.९०	१४६२.९०	१५२४.४०	२४००.१०	१७४८.८०	२०२८.७०	-३.९	४.२	५.७	-२.७	१६.०	
सेवा	४०१३३.९०	४८०४३.८०	५५३४३.२०	६१९१४.७०	७५४१९.४०	८०४८८.४०	१९.७	१५.२	११.९	१५.४	१२.७	
शोक तथा खुद्रा व्यापार	१०५३०.६०	१२४१२.१०	१६१०६.७०	१७९३०.६०	१९७६३.२०	२३०५८.४०	१७.९	२९.८	१९.३	१०.२	१६.७	
होटल तथा रेस्टुरेन्ट	११५०.३०	१३९४.३०	१७३४.७०	२१०५.७०	२४५२.१०	२९१४.१०	२१.२	२४.४	२९.४	१६.५	१८.८	
यातायात, भण्डारण तथा संचार	७६८१.८०	९२६१.८०	९५३०.४०	१०५८३.४०	१२३९९.००	१४७४६.६०	२०.६	२.९	११.०	१७.२	१८.७	
वित्तीय मध्यस्थता	३३५३.९०	३९१०.५०	४६०८.३०	५०११.१०	६५३४.५०	६७२०.७०	१६.६	१७.९	८.७	३०.४	२.८	
घर जग्गा, भाडा तथा व्यावसायिक सेवाहरु	७३६३.९०	८१६२.५०	९३७४.७०	१०६२३.६०	११९९९.१०	१३५५३.००	१०.८	१४.९	१३.३	१२.९	१३.०	
सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा	१४३५.२०	१८५५.६०	२१६९.५०	२४८३.००	२९३२.९०	३०२९.९०	२९.३	१६.९	१४.५	१८.१	३.३	
शिक्षा	४८७२.२०	६२६४.२०	६१३८.४०	६७७३.९०	७९०७.७०	८६१९.५०	२८.६	-२.०	१०.४	१६.७	९.०	
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	१०९६.३०	१३७४.४०	१५३८.२०	१७०८.७०	२०२५.९०	२२२०.२०	२५.४	११.९	११.१	१८.६	८.७	
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिकृत सेवाहरु	२६५०.००	३४०८.९०	४१४२.३०	४६७४.७०	५४०५.००	५६७६.००	२८.६	२१.५	१३.३	१५.१	५.०	
कुल मूल्य बढिबृद्धि (अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थतासहित)	७७९४४.३०	९३८८९.२०	१११८५७.००	१२९८१४.००	१४४६१३.२०	१५९९१७१.१०	२०.५	१९.१	१६.१	११.४	१०.६	
अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थता	२४१८.५०	२९३६.२०	३५१५.६०	४१६६.००	४९९९.२०	५८९९.००	२१.४	१९.७	१८.०	२०.०	१८.०	
कुल मूल्य बढिबृद्धि (साधारणतः मूल्यमा)	७५५२५.८०	९०९५३.००	१०८३४१.४०	१२५६४८.००	१३९६१४.००	१५४०१८.१०	२०.४	१९.१	१६.५	११.१	१०.३	
उत्पादित वस्तुमा खुद कर	६०४०.१०	७८७४.४०	१०९३५.८०	११८४७.२०	१३९८६.१०	१६१०१.२०	३०.४	३८.९	८.३	१८.१	१५.१	
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)	८१५६५.९०	९८८२७.४०	११९२७७.२०	१३७४९५.२०	१५३६००.१०	१७०११९.३०	२१.२	२०.७	१५.३	११.७	१०.८	

स - संशोधित अनुमान
प्रा - प्रारम्भिक अनुमान
स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका ३
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी
(प्रचलित मूल्यमा)

शिराक	रु. करोडमा						प्रतिशत परिवर्तन				
	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७०	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७०
कुल उपभोग	७३५४६.९०	८९५०४.२०	१०५६१८.४०	११७६०३.००	१३५९५३.८०	१५४२३२.९०	२१.७	१८.०	११.३	१५.६	१३.४
सरकारी क्षेत्र	८०६६.३०	१०६५२.७०	११९१८.९०	१३०९१.७०	१६४३७.००	१६६३४.३०	३२.१	११.९	९.८	२५.६	१.२
निजी क्षेत्र	६४१०८.५०	७८८५१.५०	९३६९९.५०	१०४५१२.३०	११९५१६.८०	१३७६०८.६०	२०.५	१८.७	११.५	१४.३	१५.३
गौर-मुनाफाकारी संस्थाहरु	१३७२.१०	१५७५.३०	२०००.२०	२२९८.७०	२७३०.७०	२९१६.१०	१४.८	२७.०	१४.९	१८.८	६.८
कुल लगानी	२४७२७.२०	३१३०२.९०	४५६४९.००	५२७२६.७०	६३५४९.५०	६४२९०.९०	२६.६	४५.८	१५.५	१.६	२०.०
कुल स्थिर पूंजी लगानी	१७८४४.६०	२११०३.९०	२६४८८.८०	२९२७३.००	३०७३८.४०	३५९८५.४०	१८.३	२५.५	१०.५	५.०	१७.१
सरकारी क्षेत्र	३२९९.३०	४४२७.८०	५३६६.५०	६३८०.६०	७५५५.५०	६७९५.१०	३४.२	२१.२	१८.९	१२.१	-५.०
निजी क्षेत्र	१४५४५.३०	१६६७६.१०	२११२२.३०	२२८९२.४०	२३५८२.९०	२९१९०.३०	१४.६	२६.७	८.४	३.०	२३.८
स्टक परिवर्तन	६८८२.६०	१०१९९.००	१९१६०.२०	२३४५३.७०	२२८१६.१०	२८३०५.५०	४८.२	८७.९	२२.४	-२.७	२४.१
कुल आन्तरिक माग	९८२७४.१०	१२०८०७.१०	१५१२६७.४०	१७०३२९.७०	१८९५०८.३०	२१८५२३.८०	२२.९	२५.२	१२.६	११.३	१५.३
वस्तु तथा सेवा निर्यात	१०४२०.७२	१२२७३.७०	११४२९.८०	१२१७१.४०	१५३८६.३०	१७५८७.६०	१७.८	-६.९	६.५	२६.४	१४.३
वस्तु तथा सेवा आयात	२७१२९.०९	३४२५३.६०	४३४१९.८०	४५००५.९०	५१२९४.८०	६५९९२.१०	२६.३	२६.८	३.७	१४.०	२८.७
खुद वस्तु तथा सेवा निर्यात	-१६७०८.३७	-२१९७९.९०	-३९९९०.००	-३२८३४.५०	-३५९०८.५०	-४८४०४.५०	३१.६	४५.५	२.६	९.४	३४.८
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	८१५६५.९०	९८८२७.४०	११९२७७.२०	१३७४९५.२०	१५३६०८.१०	१७०११९.३०	२१.२	२०.७	१५.३	११.७	१०.८
खुद साधन आय	७९४.७०	११७५.००	९११.७०	७५४.९०	१४७८.५०	७७९.६०	४७.९	-२२.४	-१७.२	९५.९	-४७.३
कुल राष्ट्रिय आय	८२३६०.६०	१००००२.४०	१२०१८८.९०	१३८२५०.१०	१५५०७८.६०	१७०८९८.९०	२१.४	२०.२	१५.०	१२.२	१०.२
खुद ट्रान्सफर	१८२८१.७०	२४९४८.७०	२८२६४.८०	३०७८५.९०	४२२७७.२०	४८६८३.७०	३६.५	१३.३	८.९	३७.३	१५.२
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी	१००६४२.३०	१२४९५१.१०	१४८४५३.७०	१६९०३६.००	१९७३५३.८०	२१९५८२.६०	२४.२	१८.८	१३.९	१६.८	११.३

सं - संशोधित अनुमान
प्रा - प्रारम्भिक अनुमान
स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका ४
राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क
आधार वर्ष : २०६२/६३ = १००

महिना	२०६५/६६		२०६६/६७		२०६७/६८		२०६८/६९		२०६९/७०	
	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन
साउन	१२३.५	११.८	१३६.०	१०.१	१४८.९	९.५	१६०.३	७.७	१७९.३	११.९
भदौ	१२५.८	१२.४	१३७.४	९.२	१४९.२	८.६	१६१.९	८.५	१८०.१	११.२
असोज	१२७.२	१३.२	१३८.१	८.६	१५०.२	८.९	१६३.६	८.९	१८०.८	१०.५
कात्तिक	१२७.४	१३.७	१३९.०	९.१	१५०.७	८.४	१६३.४	८.५	१८०.५	१०.५
मंसिर	१२५.५	१३.४	१३८.५	१०.३	१५१.६	९.६	१६३.०	७.५	१७९.९	१०.४
पुस	१२४.७	१३.८	१३८.१	१०.७	१५३.६	११.३	१६४.०	६.८	१८०.१	९.८
माघ	१२५.२	१३.२	१३९.०	११.०	१५३.०	१०.२	१६३.८	७.०	१८०.३	१०.१
फागुन	१२६.१	१२.९	१३८.६	१०.०	१५३.३	१०.७	१६४.१	७.०	१८०.९	१०.२
चैत	१२७.२	११.६	१३९.६	९.८	१५४.४	१०.६	१६६.०	७.५	१८१.७	९.५
वैशाख	१२९.८	१२.४	१४१.३	८.९	१५४.५	९.५	१६८	८.७	१८२.६	८.७
जेठ	१३१.६	१२.०	१४२.४	८.२	१५४.८	८.८	१७०.२	९.९	१८४.२	८.२
असार	१३२.८	११.१	१४४.७	९.०	१५८.६	९.६	१७६.८	११.५		
वार्षिक	१२७.२	१२.६	१३९.४	९.६	१५२.७	९.६	१६५.४	८.३	१८०.९*	१०.१*

* एघार महिनाको औसत ।

तालिका ५
मौद्रिक सर्भेक्षण
(एघार महिना)

(रु. करोडमा)

मौद्रिक योगाङ्क	२०६८	२०६९	२०६९	२०७०	परिवर्तन (एघार महिना)			
					२०६८/६९		२०६९/७०	
					असार	जेठ	असार	सं जेठ
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	२२,१२६.५५	३७,०८३.२४	३८,३७७.२१	४४,७६४.९९	११,५७५.८४ ^{१/}	५२.३	५,२६८.६४ ^{२/}	१३.७
१.१ वैदेशिक सम्पत्ति	२८,४११.०२	४४,२२१.१०	४५,५९७.६८	५३,०८०.४३	१५,८१०.०८	५५.६	७,४८२.७५	१६.४
१.२ वैदेशिक दायित्व	६,२८४.४७	७,१३७.८६	७,२२०.४७	८,३१५.४५	८५३.३९	१३.६	१,०९४.९८	१५.२
क. विदेशी मुद्रा निक्षेप	५,२३३.६४	५,९४९.२०	६,०४६.५६	७,१६६.५०	७१५.५६	१३.७	१,११९.९४	१८.५
ख. अन्य वैदेशिक दायित्व	१,०५०.८२	१,१८८.६६	१,१७३.९१	१,१४८.९५	१३७.८३	१३.१	-२४.९६	-२.१
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	७०,००५.४६	७१,५६२.०५	७४,६५३.०२	८०,३४५.९१	४,९३७.४५ ^{१/}	७.१	६,८१२.०३ ^{२/}	९.१
२.१ कुल आन्तरिक कर्जा	९१,०२२.४९	९६,७५५.१२	९९,४६९.१५	११०,३२८.१२	५,७३२.६३	६.३	१०,८५८.९८	१०.९
क. सरकारलाई गएको खुद कर्जा	१६,३४३.९४	१३,६०२.३९	१६,२८८.२१	११,१०१.०६	-२,७४१.५५	-१६.८	-५,१८७.१४	-३१.८
अ. सरकारमाथिको दावी	१६,३४३.९४	१६,५७०.१९	१६,५२५.४८	१५,५८६.३१	२२६.२५	१.४	-९३९.१८	-५.८
आ. सरकारी निक्षेप	०.००	२,९६७.८०	२३७.२८	४,४८५.२४	२,९६७.८०	४,२४७.९७	१,७९०.३	१,७९०.३
ख. गैर-वित्तीय सरकारी संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	६३७.६४	९,२३.४०	१,००९.९४	१,०८५.५९	२८५.७५	४४.८	७५.६४	७.५
ग. वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	१,३०८.६७	१,०९४.५०	१,१८८.४२	१,४६१.५२	-२१४.१७	-१६.४	२७३.१०	२३.०
अ. सरकारी	२२२.६३	१२१.०२	१२७.६०	११९.११	-१०१.६१	-४५.६	-८.४९	-६.७
आ. गैर-सरकारी	१,०८६.०४	९७३.४८	१,०६०.८२	१,३४२.४१	-११२.५६	-१०.४	२८१.५९	२६.५
घ. निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	७२,७३२.२४	८१,१३४.८४	८०,९८२.५८	९६,६७९.९६	८,४०२.६०	११.६	१५,६९७.३७	१९.४
२.२ खुद अमौद्रिक दायित्व	२१,०१७.०३	२५,१९३.०६	२४,८६९.१३	२९,९८२.२१	७९५.१८	३.८	४,०४६.९५	१६.३
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (एम२)	९२,१३२.०१	१०८,६४५.३०	११३,०३०.२३	१२५,११०.९०	१६,५१३.२८	१७.९	१२,०८०.६७	१०.७
३.१ मुद्रा प्रदाय (क+ख), एम१+	६२,२३२.५९	७४,७४४.९२	७८,९२६.९३	८८,४५९.१७	१२,४८२.३२	२०.१	९,५३२.२४	१२.१
क. मुद्रा प्रदाय (एम१)	२२,२३५.१४	२४,५८९.२२	२६,३७०.५७	२९,३२२.०१	२,३५४.०८	१०.६	२,९५१.४४	११.२
मुद्रा	१४,१९३.१५	१६,६११.५५	१७,०४९.१७	१८,९३९.६९	२,४१८.४०	१७.०	१,८८२.५२	११.०
चलती निक्षेप	८,०४१.९९	७,९७७.६९	९,३२१.४०	१०,३९०.३३	-६४.३०	-०.८	१,०६८.९३	११.५
ख. बचत तथा कल निक्षेप	३९,९९७.४५	५०,१२५.६९	५२,५५६.३६	५९,९३७.१६	१०,१२८.२४	२५.३	६,५८०.८०	१२.५
३.२. आर्वाधिक निक्षेप	२९,८९९.४२	३३,९३०.३८	३४,१०३.३०	३६,६५९.७३	४,०३०.९६	१३.५	२,४४८.४३	७.५
४. विस्तृत मौद्रिक तरलता (एम३)	९७,३६५.६५	११४,५९४.५०	११९,०७६.७९	१३२,२७७.४०	१७,२२८.८४	१७.७	१३,२००.६१	११.१

सं - संशोधित अनुमान

१/ विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. ३३८०.८५ करोड समायोजन

२/ विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. १११९.१३ करोड समायोजन

तालिका ६
ब्याजदर संरचना
(प्रतिशत प्रतिवर्ष)

वर्ष महिना	२०६९ असार	२०६९ असोज	२०६९ पुस	२०६९ चैत	२०७० असार
क. नीतिगत दर					
अनिवार्य नगद मौज्जात (सीआरआर)					
वाणिज्य बैंक	५.०	६.०	६.०	६.०	६.०
विकास बैंक	५.०	५.५	५.५	५.५	५.५
वित्त कम्पनी	५.०	५.०	५.०	५.०	५.०
बैंक दर	७.०	८.०	८.०	८.०	८.०
पुनरकर्जा दर					
विशेष पुनरकर्जा	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५
साधारण पुनरकर्जा	७.०	६.०	६.०	६.०	६.०
निर्यातको लागि विदेशी मुद्रामा दिइने कर्जा	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५
स्थायी तरलता सुविधा पेनाल ब्याजदर [^]		८.०	८.०	८.०	८.०
स्थायी तरलता सुविधा पेनाल ब्याजदर [#]	३.०				
ख. सरकारी सेक्युरिटी					
ट्रेजरी बिल्स (२८ दिने) [*]	०.१०	०.१२	०.२६	४.८१	०.५५
ट्रेजरी बिल्स (९१ दिने) [*]	१.१५	०.३१	१.५२	३.४९	१.१९
ट्रेजरी बिल्स (१८२ दिने) [*]	१.९६	०.५३	२.१२	३.७३	१.६०
ट्रेजरी बिल्स (३६४ दिने) [*]	२.७२	०.९३	२.२६	४.०४	२.७१
विकास ऋण पत्र	५.०-९.५	५.०-९.५	५-९.५	५-९.५	५-९.५
राष्ट्रिय/नागरिक बचत पत्र	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०
ग. अन्तर बैंक कारोबार दर	०.८६	०.३३	०.७१	३.७८	०.८६
घ. भारत औसत निक्षेप ब्याजदर (वाणिज्य बैंक)	६.१७	४.१४	५.२३	५.०८	५.२**
ङ. भारत औसत कर्जा ब्याजदर (वाणिज्य बैंक)	१२.४०	१२.९४	१२.६५	१२.०५	१२.३**
च. आधार ब्याजदर (वाणिज्य बैंक)[§]	-	-	९.३८	९.५८	९.८**

[^] २०६९ भदौ १ गतेदेखि बैंक दरमै स्थायी तरलता सुविधा प्रदान गर्न थालिएको ।

[#] अधिल्लो हप्ताको ९१ दिने ट्रेजरी बिल्सको भारत औसत ब्याजदरमा पेनाल ब्याजदर थपगरेर स्थायी तरलता सुविधा ब्याजदर निर्धारण गर्ने गरिएको ।

^{*} भारत औसत डिफ्फाउण्ट दर

^{**} २०७० जेठ

[§] २०६९ पुसदेखि आधार ब्याजदर गणना गरी प्रकाशन गर्न थालिएको ।

तालिका ७
सरकारी वित्त स्थिति
(नगद प्रवाहमा आधारित)

(२०७० असार २१ सम्मको तथ्याङ्कमा आधारित) ⁺

(रु. करोडमा)

शीर्षक	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७० ^१	प्रतिशत परिवर्तन	
				२०६८/६९	२०६९/७०
विनियोजित खर्च	२५८७.४८	२९४४४.७९	२८८२७.७७	१३.८	-२.१
चानू	०.००	२२४५०.२२	२१४३९.८१	-	-४.५
पूजीगत	०.००	३७७९.३७	३१३८.७४	-	-१७.०
(क) आन्तरिक साधन र ऋण	०.००	३४३६.१५	२७२५.१५	-	-२०.७
(ख) वैदेशिक अनुदान	०.००	३४३.२२	४१३.५९	-	२०.५
वित्तीय व्यवस्था [*]	०.००	३२१५.२०	४२४९.२२	-	३२.२
(क) आन्तरिक साधन र ऋण	०.००	३१५७.९५	४२०१.२८	-	३३.०
(ख) वैदेशिक अनुदान	०.००	५७.२५	४७.९४	-	-१६.३
खर्च नभई बाँकी रहेको सरकारी मौज्जात	१८१०.५३	१५६७.३०	१९२.७६	-१३.४	-८७.७
चानू	०.००	९६६.०७	१२७.६२	-	-८६.८
पूजीगत	०.००	४९७.५३	६५.१४	-	-८६.९
वित्तीय	०.००	१०३.७०	०.००	-	-
बजेटको यथार्थ खर्च	२४०६५.९५	२७८७७.४९	२८६३५.०१	१५.८	२.७
चानू	०.००	२९४८४.१५	२९३९२.९९	-	-०.८
पूजीगत	०.००	३२०१.८४	३०७३.६०	-	-६.३
वित्तीय	०.००	३९९१.५०	४२४९.२२	-	३६.६
फिज खाताबाट खर्च	६५५.७९	४८२.२१	१२११.५६	-२६.५	१५१.३
फिज १: चानू	०.००	१४५.२५	३४२.१०	-	१३५.५
फिज २: पूजीगत	०.००	३३६.९६	२९७.६८	-	-११.७
फिज ३: वित्तीय	०.००	०.००	५७१.७८	-	-
कुल खर्च	२४७२१.७४	२८३५९.७०	२९८४६.५७	१४.७	५.२
कुल साधन	२१६८२.७७	२७७९७.६१	३०९०९.४९	२.८	११.२
राजस्व तथा अनुदान	०.००	२६७०८.५९	२९९४५.९४	-	१२.१
राजस्व	०.००	२२५०६.५०	२७३०७.५५	-	२१.३
वैदेशिक अनुदान	०.००	४२०२.०९	२६३८.३९	-	-३७.२
गैर बजेटरी आय, खुद	०.००	३७५.२२	२६०.४१	-	-३०.६
अन्य आय	०.००	१४.९९	९.६३	-	-३५.८
मु.अ.क. कोष खाता	०.००	१२७.६४	१४१.६७	-	८४.५
भन्सार कोष खाता	०.००	३२.२०	१४.३२	-	-८८.८
स्थानीय निकाय खाता [#]	०.००	५३८.९७	५३७.५२	-	१५.६९.३
बजेट बचत/घाटा (-)	-३०३८.९७	-५६२.०९	१०६२.९२	-८१.५	-२८९.१
न्यून व्यहोरिने श्रोतहरू	३०३८.९७	५६२.०९	-१०६२.९२	-८१.५	-२८९.१
आन्तरिक ऋण	२५८६.९१	६९.८२	-२०९१.२५	-९.७	-३४८३.०
आन्तरिक सापटी	२२००.३४	३६४१.००	१२००.००	६५.५	-
क. ट्रेजरी बिल	१०००.००	१७२८.३४	१२००.००	७२.८	-
ख. विकास ऋणपत्र	८००.००	१४००.००	०.००	७५.०	-
ग. राष्ट्रिय बचतपत्र	४००.००	५००.००	०.००	२५.०	-
घ. नागरिक बचतपत्र	०.३४	१२.६६	०.००	-	-
ड. अधिविक्रय ⁺⁺	४६३.९१	-३८६५.५७	-३२७१.५८	-९३३.३	-१५.४
च. अन्य [@]	-७७.३४	२८६.३९	-१९.६७	-४७०.३	-१०६.९
वित्तीय व्यवस्था	०.००	१७.४७	५६.११	-	२२१.२
वैदेशिक ऋण	४५२.०६	४८२.८०	९७२.२२	६.८	१०१.४

⁺ प्रस्तुत तथ्यांक सरकारी कारोबार गर्ने नेपाल राष्ट्र बैंकका ८ कार्यालय, राष्ट्रिय बाणिज्य बैंकका ६५ मध्ये ६५ बट्टै शाखा, नेपाल बैंकका ४२ मध्ये ३८ शाखा, एगरेट बैंकका ५ शाखा र नेपाल बैंगलादेश बैंक र स्लोवल बैंकका १११ शाखाबाट प्राप्त तथ्यांकमा आधारित रहेको छ।

^{*} आन्तरिक तथा बाह्य ऋण भूक्तानी र लगानी समावेश गरिएको।

[#] गा.वि.स. तथा जि.वि.स. लाई वितरण भएको रकम मध्ये खर्च नभई बाँकी रहेको परिवर्तन।

⁺⁺ ऋणात्मक चिन्ह (-) ले बचत जनाउँछ।

[@] नेपाल सरकारको कारोबारबाट आर्जित व्याज तथा अन्य।

अ अपरिष्कृत

नोट: प्रस्तुत तथ्यांक सरकारी वित्त तथ्यांक, २०७० मा आधारित भएकोले आ.व. २०६८/६९ देखिका तथ्यांकहरू अघिल्ला वर्षहरूमा प्रकाशित गरिएका तथ्यांकसँग तुलना नहुन सक्छन्।

तालिका न
वैदेशिक व्यापार⁺

(रु. करोडमा)

	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७० *			प्रतिशत	परिवर्तन
	वार्षिक	वार्षिक	वार्षिक	२०६७/६८ *	२०६८/६९ *	२०६९/७० *	२०६८/६९ *	२०६९/७० *
कुल निर्यात	६०८२.४०	६४३३.८५	७४२६.१०	५७७७.८७	६७२१.४५	६९९२.६६	१६.३	४.०
भारत	३९९९.३७	४३३६.०४	४९६१.६३	३८७९.१३	४५२५.८२	४६४३.४९	१६.७	२.६
अन्य मुलुक	२०८३.०३	२०९७.८१	२४६४.४७	१८९८.७४	२१९५.६३	२३४९.१७	१५.६	७.०
कुल आयात	३७४३३.५२	३९६१७.५५	४६१६६.७७	३५९३३.३३	४१९५७.३८	५०८६०.०१	१६.८	२१.२
भारत	२१७११.४३	२६१९२.५२	२९९३८.९६	२३९६८.८४	२७२२६.२०	३३५७३.१२	१३.६	२३.३
अन्य मुलुक	१५७२२.०९	१३४२५.०३	१६२२७.८१	११९६४.४९	१४७३१.१८	१७२८६.८९	२३.१	१७.३
व्यापार सन्तुलन	-३१३५१.१२	-३३२८३.७०	-३८७४०.६७	-३०१५५.४६	-३५२३५.९३	-४३८६७.३५	१६.८	२४.५
भारत	-१७७१२.०६	-२१८५६.४८	-२४९७७.३३	-२००८९.७१	-२७७००.३८	-२८९२९.६३	१३.०	२७.४
अन्य मुलुक	-१३६३९.०६	-११३२७.२२	-१३७६३.३४	-१००६५.७५	-१२५३५.५५	-१४९३७.७२	२४.५	१९.२
कुल व्यापार	४३५१५.९२	४६०५१.४०	५३५९२.८७	४१७११.२०	४८६३३.८३	५७८५२.६६	१६.७	१८.८
भारत	२५७१०.८०	३०५२८.५६	३४९००.५९	२७८४७.९७	३१७५२.०२	३८२१६.६१	१४.०	२०.४
अन्य मुलुक	१७८०५.१२	१५५२२.८४	१८६९२.२८	१३८६३.२३	१६९२६.८१	१९६३६.०६	२२.१	१६.०
निर्यात आयात अनुपात	१६.२	१६.२	१६.१	१६.१	१६.०	१३.७		
भारत	१८.४	१६.६	१६.६	१६.२	१६.६	१३.८		
अन्य मुलुक	१३.२	१५.६	१५.२	१५.९	१४.९	१३.६		
कुल निर्यातमा हिस्सा								
भारत	६५.८	६७.४	६६.८	६७.१	६७.३	६६.४		
अन्य मुलुक	३४.२	३२.६	३३.२	३२.९	३२.७	३३.६		
कुल आयातमा हिस्सा								
भारत	५८.०	६६.१	६४.८	६६.७	६४.९	६६.०		
अन्य मुलुक	४२.०	३३.९	३५.२	३३.३	३५.१	३४.०		
कुल व्यापार घाटामा हिस्सा								
भारत	५६.५	६५.९	६४.५	६६.६	६४.४	६५.९		
अन्य मुलुक	४३.५	३४.१	३५.५	३३.४	३५.६	३४.१		
कुल व्यापारमा हिस्सा								
भारत	५९.१	६६.३	६५.१	६६.८	६५.२	६६.१		
अन्य मुलुक	४०.९	३३.७	३४.९	३३.२	३४.८	३३.९		
कुल व्यापारमा निर्यात आयातको हिस्सा								
निर्यात	१४.०	१४.०	१३.९	१३.९	१३.८	१२.१		
आयात	८६.०	८६.०	८६.१	८६.१	८६.२	८७.९		

⁺ भन्सार तथ्यांकमा आधारित

* एघार महिना

तालिका ९
शोधनान्तर स्थिति

(रु. करोड़मा)

विवरण	२०६७/६८		२०६८/६९		ब २०६९/७०		प्रतिशत परिवर्तन एघार महिना	
	११ महिना	वार्षिक	११ महिना	वार्षिक	११ महिना	२०६८/६९	२०६९/७०	ब
क. चालु बाता	-१४६९.२१	-१२९३.६४	६१५६.०८	७५९७.९२	४१५५.५३	-४१९.०	-३२.५	
निर्यात, एफ.ओ.बी.	६१७०.६०	६८७०.१५	७३९०.४०	८१५१.१८	७८११.५८	१९.८	५.७	
तेल	०.००	०.००	०.००	०.००	-	-	-	
अन्य	६१७०.६०	६८७०.१५	७३९०.४०	८१५१.१८	७८११.५८	१९.८	५.७	
आयात, एफ.ओ.बी.	-३५२४९.९२	-३८८३७.१४	-४१३९९.५६	-४५४६५.३१	-४९९९९.०४	१७.२	२९.०	
तेल	-६८१६.७७	-७५०७.६२	-८४४५.५५	-९२२५.५६	-९८०५.५५	२३.९	१६.१	
अन्य	-२८४२५.१५	-३१३२९.५२	-३२९५३.०१	-३६२३९.७५	-४०१९३.५९	१५.७	२२.२	
व्यापार सन्तुलन	-२९०७९.३२	-३१९६६.९९	-३३९२९.१६	-३७३१४.३९	-४८४४३.५१	१६.७	२४.३	
सुर सेवा आय	-८६९.२८	-८६७.४६	१४२३.१२	१४४५.७०	१४४५.७०	-२६३.७	-४९.७	
सेवा आय	४७४१.२८	५३०१.२५	६३८४.०४	७३७५.१५	८६७०.८७	३४.६	३५.८	
यात्रा	२२९१.७३	२४६१.०७	२८७५.७५	३०७०.३८	३१५६.३३	२५.५	९.८	
अन्य नगरेको सरकारी आय	५१८.२१	५५३.४६	६२८.७०	६६९.७०	६६९.७०	५९.९	१०४.२	
अन्य	१९३९.३४	२२८६.७२	२६७९.५९	३१५७.६३	३३२२.४८	४२.७	४२.७	
सेवा मुक्तानी	-५६१०.५६	-६१६८.७१	-४९६०.९२	-५६२९.४५	-७९५५.७१	-११.६	६०.४	
यातायात	-१६२९.३९	-१८८०.४७	-१९४२.११	-२२२९.२३	-३०३९.२३	१९.२	५६.१	
यात्रा	-२५५०.२१	-२७६४.२९	-२९०४.६३	-३४८७.२२	-३६९९.९१	-१७.५	७२.०	
जसमा शिक्षा मात्र	-६६८.०१	-७१६.६७	-५७४.५७	-६३७.१७	-८५९.९५	-१४.०	४९.७	
सरकारी खर्च	-१११.३५	-११५.४६	-१४०.३१	-१४६.६४	-१९०.२६	२६.०	-२४.३	
अन्य	-१३९९.६१	-१५४८.४९	-१७४३.६७	-१९६६.६१	-२३९९.९१	-४१.४	५४.८	
व्यापार तथा सेवा क्षेत्रको सन्तुलन	-२९९४०.६०	-३२८३४.४५	-३२४०६.०४	-३५२०८.४३	-४१५६३.७५	८.६	२७.७	
सुर आय	५८१.८५	५४४.९४	९५६.५०	९६९.३९	९६९.३९	६.४	१.३	
आय प्राप्ती	१४६२.४०	१५०.४०	१९१४.२७	२३२५.३३	१९४८.३२	३०.९	१.८	
आय मुक्तानी	-८८०.५५	-९९५.४६	-९५७.७७	-१०२२.९९	-१०८९.३३	८.८	२.२	
व्यापार, सेवा तथा आय सन्तुलन	-२९२५८.७५	-३२०७५.५१	-३२४०६.०४	-३५२०८.४३	-४१५६३.७५	७.५	२८.५	
सुर ट्रान्सफर	२७८६९.५४	३०७८५.८७	३०७८५.८७	३२४७७.२१	३२४७७.२१	३५.२	१८.५	
ट्रान्सफर आय	२८१८५.८२	३१११५.६७	३११६३.६६	३२४७७.२१	३२४७७.२१	३५.४	१८.८	
अनुदान	२४४६.६२	२५७८.००	३२२९.३१	३२२९.३१	३२२९.३१	३२.०	-३.४	
निजी क्षेत्रको विप्रेषण	२२९५२.४२	२५३५५.१६	३२०३७.९८	३५२४८.५४	३५२४८.५४	३५.२	२९.३	
पेसन्	२५५५.३२	२८९९.३४	२५७७.४०	२८६९.३६	३२८९.८६	०.९	२७.६	
अन्य	२३०.४०	२६३६.८२	३१८.९७	३६८०.१८	३६८०.१८	९.७	३६.५	
ट्रान्सफर मुक्तानी	-२९५.२८	-३२९.८०	-४५८.०४	-५०३.३६	-७०५.२३	५५.१	५४.०	
ख. पुँजी बाता (पुँजी ट्रान्सफर)	१४३९.५२	१५९०.६१	१५१५.१७	१६२४.१७	१६२४.१७	१२.८	-३९.०	
जम्मा (क+ख)	-२९.६९	-२९६.९७	-३३९.९७	-३५६.२२	-३५६.२२	-२५.९३७.८	-३३.८	
ग. वित्तीय बाता (समूह क बाहेक)	९७.०५	३२१.२५	२८३५.०७	२८९९.२८	१०१०.०४	२८२१.१	-६४.४	
प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी आप्रवाह	६०५.८१	६४३.०१	८०६.९०	९१९.५४	६६८.९८	३३.२	-१७.१	
पोस्टमोनिटो लगानी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	-	-	
अन्य लगानी सम्पत्ति	-२२२५.८३	-२५७६.२२	-११७३.५५	-१५७.९६	-२०३०.१७	-४.७	७३.०	
व्यापारिक साख	-४८२.४५	-६१३.३४	-३९९.१२	-५१३.७४	-४५६.०५	-१.७	१४.३	
अन्य	-१७४३.३८	-१९६२.८८	-७७४.३३	-१०५४.२२	-१५७४.१२	-४.५	१०३.३	
अन्य लगानी ऋण	१७७७.०७	२२५३.७६	३२०१.६२	३५४३.७०	३३७९.२३	८६.५	-२५.९	
व्यापारिक साख	१८७५.६०	१८२९.२५	२५१९.७८	२६४४.२३	२६४४.२३	३४.३	-४६.७	
ऋण	-२१४.१९	२६१.२०	-२३.९०	१०३.६८	१०३.६८	-१.८	-२१.५	
सरकार	-२१२.६२	२६३.१६	-२२.७६	१०४.७६	१०४.७६	-१.२	-४३.४	
ऋण प्राप्ती	८६५.२५	१३८४.९२	१०८३.०६	१३४४.५३	१३२४.९३	२५.२	२२.३	
साँवा मुक्तानी	-१०७७.८७	-११२१.७६	-११०५.८२	-१२३९.७७	-१३३९.८१	२.६	२१.०	
अन्य ऋण	-१.५७	-१.९६	-१.१४	-१.०८	-५.८९	-२.७	४९६.७	
करेन्सी तथा डिपोजिट	१५.५१	१२३.१७	७५.४५	८४६.६२	११५१.०३	४७६.५	५.२	
राष्ट्र बैंक	-४.४५	-०.७८	-३.७२	-३.७०	-६.३८	-१.६	७१.५	
व्यापारिक बैंक	१९.९६	१२३.९५	७९.१७	८८०.३२	११५७.४१	३६९.९	५.२	
अन्य ऋण	४०.१५	४०.१५	-४.८३	-४.८३	-१०.००	-२९.१	११५.०	
जम्मा (क+ख+ग)	६७.३६	६१.८२	१०७६.२०	१२६८.३७	१५६८.३७	१५.९६६.६	-४२.०	
घ. वित्तीय पुँजी तथा मुलचुक	१०५.२९	-६.०८	१८२४.०९	१६९३.९१	३३०.२२	१६३२.५	-६.९	
जम्मा (क+ख+ग+घ)	१७२.६५	५५.७४	१२६३.२१	१४००.४६	६४९.६८	७०४१.९	-४७.९	
इ. रिजर्व तथा सम्बन्धित शिप्यक	-१७२.६५	-५५.७४	-१२६३.२१	-१४००.४६	-६४९.६८	-४७.९	-४७.९	
रिजर्व सम्पत्ति	-१३२.३८	-४९९.८७	-१२२८.९१	-१३९५.८८	-६३९.४८	-४८.६	-४८.६	
नेपाल राष्ट्र बैंक	-८५.४६	-९.४३	-११६८.९४	-१३४७.७०	-३७९.६४	१२७.२	-६७.५	
व्यापारिक बैंक	-४७.९२	-४०.४४	-५९.९७	-४८०.०८	-२५९.८४	-१८.२	-३२.५	
आई.एम.एफ. कर्जा उपयोग	-४०.२७	-४०.२७	-४८.५०	-४८.५०	-१०४.८६	२०.४	११६.२	
सुर वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (-बुद्धि)	-१५७.१४	-४०.९७	-११५.७५	-१३१.६६	-५२६.६५	७२६.६	-५४.५	

तालिका १०
बैंकिङ्ग क्षेत्रसँग रहेको कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति

(रु. करोडमा)

	असार २०६७	जेठ २०६८	असार २०६८	जेठ २०६९	असार २०६९	अ जेठ २०७०	प्रतिशत परिवर्तन	
							२०६८/२०६९	२०६९/२०७०
							असार - जेठ	असार - जेठ
नेपाल राष्ट्र बैंक	२०५३७.१३	२१३५३.८६	२१३०९.५१	३६१९५.४३	३७५५२.४५	४२२५१.७७	६९.९	१२.५
परिवर्त्य	१६५९९.२७	१७२८७.२७	१६५२५.७५	२७२६६.६६	२८५६८.१९	३१४९६.०५	६५.०	१०.२
अपरिवर्त्य	३९३७.८६	४०६६.५९	४७८३.७६	८९२८.७७	८९८४.२६	१०७५५.७२	८६.६	१९.७
बैंक तथा वित्तीय संस्था	६३५१.७४	५६३८.६३	५९०५.८०	६५०५.९०	६३९३.२२	८९१७.५६	१०.२	३९.५
परिवर्त्य	५८२०.३८	५३२३.८६	५५५०.३३	५६८४.६०	५७९४.४०	८३१२.७३	२.४	४५.५
अपरिवर्त्य	५३१.३६	३१४.७७	३५५.४७	८२१.३०	६७८.८२	६०४.८३	१३१.०	-१०.९
कुल सञ्चिति	२६८८८.८७	२६९९२.४९	२७२१५.३१	४२७०१.३३	४३९४५.६७	५११६९.३३	५६.९	१६.४
परिवर्त्य	२२४१९.६५	२२६११.१३	२२०७६.०८	३२९५१.२६	३४२८२.५९	३९८०८.७८	४९.३	१६.१
कुल सञ्चितिमा अंश (प्रतिशतमा)	८३.३८	८३.७७	८१.१२	७७.१७	७८.०१	७७.८०	-	-
अपरिवर्त्य	४४६९.२२	४३८९.३६	५१३९.२३	९७५०.०७	९६६३.०८	११३६०.५५	८९.७	१७.६
कुल सञ्चितिमा अंश (प्रतिशतमा)	१६.६२	१६.२३	१८.८८	२२.८३	२१.९९	२२.२०	-	-
आयात क्षमता (महिनामा)								
वस्तु	८.७०	८.४३	८.४१	११.३७	११.६०	११.२६	-	-
वस्तु तथा सेवा	७.३५	७.२७	७.२६	१०.१५	१०.२८	९.७१	-	-
१. कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति	२६८८८.८७	२६९९२.४९	२७२१५.३१	४२७०१.३३	४३९४५.६७	५११६९.३३	५६.९	१६.४
२. मुन, एस.डि.आर, आइ एम एफ गोल्ड ट्रान्चे	९६३.४८	१२०६.८८	११९५.७०	७४२.८१	१६५२.०२	१९११.१०	१०.४	१५.७
३. कुल वैदेशिक सम्पत्ति (१+२)	२७८५२.३५	२८१९९.३७	२८४११.०१	४३४४४.१४	४५५९७.६९	५३०८०.४३	५५.८	१६.४
४. वैदेशिक दायित्व	६१९९.८४	६१९०.४७	६२८४.४५	७९३७.८५	७२२०.४६	८३१५.४२	१३.६	१५.२
५. खुद वैदेशिक सम्पत्ति (३-४)	२१६५२.५१	२२००८.९१	२२७२६.५६	३६३०६.२९	३८३७७.२३	४४७६५.०१	६८.१	१६.६
६. खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (विनिमय मूल्यांकन समायोजन पूर्व) *	११००.२२	-३५६.४०	-४७४.०५	-१४७०२.३७	-१६२५०.६६	-६३८७.७८	-	-
७. विदेशी विनिमय मूल्यांकन (-घाटा)	-७८९.१९	१९९.२६	६५.०८	३३८०.८५	३०८८.००	१११९.१३	-	-
८. खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (-वृद्धि) (६+७) **	३११.०३	-१५७.१४	-४०८.९७	-११३२१.५२	-१३१६२.६६	-५२६८.६५	-	-
मसान्तको खरिद दर (प्रति अमरिकी डलर):	७४.४४	७१.४९	७०.९५	८८.६०	८८.६०	९२.७२	-	-

अ - अनुमान

* खुद वैदेशिक सम्पत्तिको परिवर्तन असार मसान्तको तथ्यांकलाई आधार मानी लिइएको।

** विदेशी विनिमय मूल्यांकन नाफा/घाटा समायोजन पश्चात।

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
नेपाल

फोन नं. ४४११६३८
Website: www.nrb.org.np